

Werkgroep Behoud de Peel

Jaarverslag 1999

**de PEEL
moet natter!**

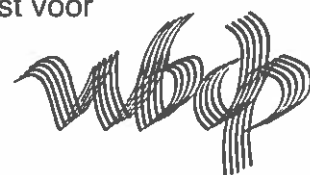
Een prima start voor 2000!

Mevrouw Faber, staatssecretaris van LNV, bezocht op 22 december de Peel. Ze memoreerde daarbij de sombere toon van het jaarverslag van WBdP van 1998. Ze kwam nu echter uitstekend nieuws brengen: LNV is bereid de bedrijven in het Middengebied van de Verheven Peel en de daarbij behorende 160 hectare landbouwgrond aan te kopen volgens de onteigeningssystematiek. Daarbij krijgen de ondernemers een veel betere vergoeding dan 'normaal' het geval is. WBdP is daar zeer verheugd over. Al jaren pleiten wij er voor om ondernemers, van wie de gemeenschap vindt dat ze plaats moeten maken voor natuur, een royale compensatie te bieden.

Het Kerstcadeau van Faber vormde de kroon op een voor de toekomst van de Peel zeer belangrijk jaar. De Ecologische Hoofdstructuur van de Peelstreek, die in Limburg al enkele jaren geleden en in Brabant in 1998 definitief werd vastgesteld, kreeg een belangrijke impuls omdat -na uitgebreide discussie- voor de Peelvenen landinrichting werd aangevraagd op basis van de projectnota Peelvenen. We kunnen in 2000 in de Peel echt aan het werk!

In dit jaarverslag kunt u lezen welke bijdragen Werkgroep Behoud de Peel in 1999 leverde aan deze ontwikkelingen en wat we nog allemaal meer deden voor het behoud en de ontwikkeling van dit bijzondere natuurgebied. Enig doorzettingsvermogen is voor het lezen wel vereist, want de strijd voor een betere toekomst voor de Peel-natuur is vaak een zaak van landurige, ambtelijke procedures.

Piet Blankers, secretaris

OVER DE WERKGROEP

Stichting Werkgroep Behoud de Peel (WBdP) ging in 1999 zijn 21e jaar in. Het is opmerkelijk dat een regionale natuurbeschermingsorganisatie zo lang zo actief bezig is (en helaas bezig moet zijn). Maar de Werkgroep is nog steeds springlevend: jaarlijks neemt het aantal leden en het budget weer toe. Het bestuur kon -na een oproep in ons laatste jaarverslag- worden uitgebreid met twee leden. Voor het overige bleef de bestuursamenstelling onveranderd. Wim van Opbergen bleef voorzitter, Piet Blankers secretaris. Frans van Geffen kwam terug op zijn besluit om te stoppen als fondsenwerver. Op zijn 75e jaar is hij een tweede Peelleven begonnen.

Naast de bestuursleden zijn er verschillende vrijwilligers actief, zoals specialisten op wetenschappelijk en juridisch gebied, informanten over ontwikkelingen in ons grote werkgebied en niet te vergeten de mensen die meehelpen met het beheerswerk in de Peel.

Begin '99 werden de drie 'STAP'-banen omgezet in Melkert-banen. Voor Frans Swinkels duurde dat overigens niet lang, omdat hij ging werken bij de Brabantse Milieufederatie. De kennis en ervaring die hij bij WBdP heeft opgedaan zet hij nu in voor de hele provincie Brabant. Frans blijft overigens als vrijwilliger en vice-voorzitter voor onze werkgroep actief. De secretaris van WBdP bleef in 1999 in het kader van NUBL één dag per week betaald werkzaam: hij wijdde zich op die dag vooral aan de stichting PeelHand, waarin onze Werkgroep al vanaf 1995 vruchtbaar samenwerkt met drie agrarische organisaties. De overige bestuursleden doen hun werk in hun vrije tijd.

Zoals ook uit dit jaarverslag blijkt, zitten we niet om werk verlegen. Ondanks de bestuursuitbreiding dreigde het werk ons in de loop van het jaar boven het hoofd te groeien. Daarom doen wij ook dit jaar weer een dringend verzoek aan alle lezers om er eens over na te denken om onze geledingen te komen versterken.

In de loop van het jaar is ijverig gezocht naar een eigen kantoorruimte. Die is nog niet gevonden, al zijn er nog enkele mogelijkheden. Suggesties zijn overigens van harte welkom! Door het ontbreken van een eigen kantoorruimte werken de leden van de werkgroep nog steeds decentraal. De verschillende werkvelden zoals ammoniak, ruimtelijke ordening of natuurbescherming opereren met een grote mate van zelfstandigheid vanaf verschillende

adressen. In -lange- maandelijks vergaderingen wordt het beleid vastgesteld en de werkzaamheden gecoördineerd.

Vorig jaar moesten we melden dat het jaar 1998 voor onze financiële situatie minder gunstig was. Maar dit jaar zijn die zorgen gelukkig voorbij; de Werkgroep Behoud de Peel heeft weer een solide financiële positie. Dat hebben we o.a. te danken aan uw royale steun: met uw donaties steunde u ons werk met f 24.894.

Verder besloot de stichting 'DOEN!', die eind 1998 een volle dag ons werk en ons werkterrein kwam bekijken, de Werkgroep voor tenminste drie jaar structureel te ondersteunen. Tot nu toe bestond hun steun uit projectsubsidie voor ons Verheven Peel-project. Maar blijkbaar zijn ze zo overtuigd van de noodzaak en het belang van onze activiteiten voor het behoud van de Peel-natuur dat ze besloten om ook onze structurele werkzaamheden te gaan subsidiëren.

Andere belangrijke subsidieverleners in het verslagjaar waren het Wereld Natuur Fonds en de stichting D.V.R. De (jaarlijkse) subsidies van 'onze' Peelgemeenten bedroegen f 8330, een toename met ruim f 2000. Blijkbaar stijgt in de Peelgemeenten de waardering voor ons werk. Alleen Asten en Deurne geven nog steeds geen blijk van hun waardering. We zijn benieuwd wanneer de laatste lokale Mohikaan tot inkeer komt!

Iedere donatie, groot of klein, betekent voor ons een materiële, maar vooral ook een morele steun bij de strijd voor het behoud van de natuurwaarden van de Peel, een heel bijzonder stuk natuur in een angstwekkend snel verstenend en verstedelijkend land.

Daarom ook is elk bedrag welkom. Uw giften aan de Stichting Werkgroep Behoud de Peel (gironummer: 5356520 t.n.v. Werkgroep Behoud de Peel, Meijel) zijn fiscaal aftrekbaar, indien ze (samen met uw andere giften) meer betreffen dan 1% van uw onzuiver inkomen. Maximaal is 10% van uw onzuiver inkomen aftrekbaar.

Weet u iemand die ons jaarverslag ook graag wil ontvangen, of wilt u het zelf liever niet meer in de bus, schrijf ons dan even:

WERKGROEP BEHOUD DE PEEL
MOLENBAAN 29 - 5768 RT MEIJEL

Bijtijds

Dit jaarverslag verschijnt gelukkig vroeg in het jaar, zoals het hoort. De vertraging die we met het vorige verslag opliepen, is daarbij weer goedge maakt. Omdat we al onze donateurs één keer per jaar een acceptgiro sturen samen met het jaarverslag, krijgt u nu dus een acceptgiro kort na die van vorig jaar. Maar u weet, als donateur van de Werkgroep hebt u alle vrijheid. U mag overmaken wat u wilt en wanneer u dat het beste uitkomt. Maar laat van uitstel asjeblijft geen afstel komen, want uw bijdragen zijn voor ons in alle opzichten een geweldige steun.

INHOUD JAARVERSLAG 1999

- 3-Hoog bezoek voor het hoogveen
- 4-Voorlichting
- 4-Vogels van de Grootte Peel
- 5-Streekcommissie Peelvenen
- 6-De Reconstructiewet
- 7-Wet Milieubeheer
- 8-Natuurbeschermingswet
- 10-Fietspaden en fietsroutes
- 11-Peel-land
- 12-Waterpeilen Mariapeel
- 13-Het Kanaalbos moet weer Peel worden
- 14-Wateraanvoer door Peelkanalen
- 16-De lijdensweg van de Heidse Peel
- 17-Jacht
- 18-Meijels weidevogelconvenant
- 18-De IJzeren Rijn
- 19-Ruimtelijk beleid van de provincies
- 20-Ruimtelijk beleid van de gemeente
- 22-Hoogdonk
- 22-Peelwerk
- 23-99 soorten voor een 100-jarige in '99
- 24-Pure luxe?

GRIENDTSVEEN • Aan de rand van een wei met zeven koeien houden ze halt. Eromheen allemaal woeste natuur. „Het Weetje van Driessen”, zo noemt Werkgroep Behoud de Peel het cynisch.

Door deze laaggelegen wei van amper zes hectare moet het grondwater rondom ook kunstmatig laag worden gehouden. Wat funest is voor een paar honderd hectare Peelnatuur er direct omheen. „Wethouder Driessen van Horst heeft de wei opnieuw verpacht aan een boer, en niet aan Staatsbosbeheer. Vlak voor hij gedeputeerde van Landbouw werd”, vertelt vice-voorzitter Frans Swinkels van Werkgroep Behoud de Peel. Commissaris der koningin Berend-Jan baron van Voorst tot Voorst houdt zijn gezicht in de plooi als hij hoort welke kans zijn mede-provinciebestuurder heeft laten liggen. Dan beent hij, laarzen aan, zwigend verder door de zompige Peel. Om zijn hals een stropdas met ooievaars. Heeft hij „vanmorgen bewust omgedaan”. Van Voorst, zo is bekend, is een groot natuurliefhebber.

Een paar weken geleden rinkelde bij Werkgroep Behoud de Peel de telefoon. Of de Limburgse commissaris door de Peel kon worden rondgeleid, samen met PvdA-gedeputeerde voor natuur Odile Wolfs. Van Voorst had het plan *De Verheven Peel* van de werkgroep gelezen. En hij wilde wel eens kennismaken met die rakkers: vroeger een actiegroep die duizenden procedures tegen boeren aanspande, tegenwoordig een gerespecteerde club die zoveel mogelijk met de boeren meedenkt. Dat alles voor het ene grote doel: zesduizend hectare Peelnatuur redden en opnieuw ontwikkelen.

De commissaris geniet vandaag duidelijk. Een vrolijke herfstzon werkt dan ook goed mee. Manhaftig worstelt Van Voorst zich dwars door metershoge

adelaarsvarens, klimt hij over prikkeldraad tussen pijpenstrootjes heen. Aan de rand van een ven knijpt hij met zijn hand het water uit een grote bos veenmos, het plantje waar het hier allemaal om draait.

Hoog bezoek voor het hoogveen

Commissaris der koningin Van Voorst tot Voorst en gedeputeerde Wolfs bestuderen een pluk veenmos tijdens hun bezoek aan de Peel

De commissaris vraagt harderuit. Heeft de werkgroep genoeg vrijwilligers? Worden cultuur-historisch belangrijke vennen en turfbanen, gegraven door turfstekers, niet door het hoogveen overwoekerd? En mogen hier niet toch wat meer paden voor recreanten worden aangelegd? Werken de waterschappen wel goed mee?

Werkgroepvoorzitter Wim van Opbergen hoort het verbaasd aan. „Die man weet echt waar hij het over heeft.” Van Voorst is de eerste commissaris die de Deurnese en Mariapeel bezoekt. Zijn Brabantse collega Jan Houben is er nog niet geweest.

Van Voorst en gedeputeerde

Wolfs beginnen hun dag met koffie en vlaai in herberg De Morgenstond in Griendtsveen. Gezeten onder een portret van *Grad Sientje*, een mythische Peelfiguur, laten ze zich uitleggen wat Werkgroep Behoud de Peel voor ogen staat met haar plan *De Verheven Peel*.

Van Voorst en Wolfs beginnen hun dag met koffie en vlaai in herberg De Morgenstond in Griendtsveen. Gezeten onder een portret van *Grad Sientje*, een mythische Peelfiguur, laten ze zich uitleggen wat Werkgroep Behoud de Peel voor ogen staat met haar plan *De Verheven Peel*.

Welnu, Maria- en Deurnesepeel kunnen in vijftig jaar uitgroeien tot „het meest woeste natuurgebied van Nederland”. Een wildernis van 1500 hectare puur natuur (moerassen, vennen), omringd door 4500 hectare natuurlijk

landschap waar hier en daar nog extensieve landbouw mogelijk is. De kosten: honderd miljoen. „De prijs van hooguit een of twee F16-straaljagers”, zegt werkgroepvoorzitter Van Opbergen tot Van Voorst, oudstaatssecretaris van Defensie.

Op 3 november brachten de Limburgse Commissaris Van Voorst tot Voorst en de gedeputeerde voor natuur, mevrouw O. Wolfs, een bezoek aan de Peel en aan de Werkgroep. Dagblad de Limburger publiceerde dit verslag.

Van Voorst en Wolfs zullen echter even moeten slikken als ze de kernproblemen van het plan horen. Die zitten juist aan de Limburgse en niet aan de Brabantse kant van de Peel. Hoewel in twee rijksnota's aangewezen als een van de veertien belangrijkste groengebieden van Nederland, heeft de provincie aan de Limburgse kant verzuimd te regelen dat daar genoeg hectares landbouwgrond met rijksgeld kunnen worden aangekocht, of door boeren als natuur beheerd kunnen worden. Waaronder de Marisberg bij Helden en Het Molentje bij Meijel. En het Limburgse Waterschap Peel- en Maasvallei waret het vuile water van Griendtsveen dwars door de Peel af, en niet - via hetzelfde gemaal - naar de veilige Brabantse kant.

„Maar het waterschap weet toch wel waar 'm de kneep zit?”, vraagt Van Voorst. Antwoord: „We snappen het schap ook niet. Waarschijnlijk is het machtspolitiek. Limburgs water mag alleen naar Limburg afwateren.”

„We kunnen niet alle grond kopen. Kan er niet ook veel via beheer door boeren?”, wil Wolfs weten. Antwoord: „Aankopen is het beste, maar in de tussentijd is beheer wel mogelijk.”

„Is het wel zo verstandig helemaal geen toeristische paden in de Deurnese- en Mariapeel te maken”, vraagt Van Voorst. Antwoord: „Toerisme kan beter in de grensgebieden en de Grote Peel. Eén stuk natuur moet woest blijven.”

Bij het vertrek is Van Voorst positief. „Een zeer aardig plan, al stelt de werkgroep de doelen natuurlijk altijd verder dan het geld en agrarische belangen reiken. Maar mooi is dat ze zich als oude actiegroep nu meer op de productieve weg hebben begeven.” Waarna de laarzen uitgaan, de kofferbak van de auto-met-chauffeur in. Maar de stropdas met ooievaars blijft om.

REPORTAGE Door Twan Mientjes

Vandaag beslissen de boeren of ze de Wet Landinrichting op de Peelvenen willen laten toepassen. Commissaris der koningin Van Voorst tot Voorst kwam gisteren hoogstpersoonlijk een kijkje nemen in wat „het meest woeste natuurgebied van Nederland” moet worden: de Maria- en Deurnese Peel.

Wolfs bezoeken de Peel op een cruciaal moment. Vandaag beslist de Streekcommissie Peelvenen of ze het kabinet gaat vragen landinrichting toe te passen op de Peelvenen. Landinrichting is een wettelijk in-

VOORLICHTING

Net als in de voorgaande jaren is in 1999 veel energie gestoken in voorlichting. We hielden weer lezingen, verzorgden diverse excursies en leverden bijdragen aan onderwijsprojecten voor studenten van o.a. de Landbouwuniversiteit. Maar in 1999 werd toch veel minder 'de boer' opgegaan om onze ideeën uit te dragen. Sinds 1994, toen we begonnen met de voorlichtingscampagne voor de Verheven Peel, is het overgrote deel van de belanghebbenden (o.a. gemeenten, provincies, natuur- en landbouworganisaties) in de streek voldoende op de hoogte gebracht van onze ideeën over hoe de natuur in de Peel het best kan worden beschermd en ontwikkeld. Met dat voorlichtingsprogramma bereikten we een zeer belangrijke, maar slechts beperkte hoeveelheid mensen. Voor de realisatie van een duurzame Peelnatuur is een zeer breed draagvlak nodig. Het bereiken van de juiste houding tegenover natuur en natuurbehoud kan niet vroeg genoeg worden aangeleerd. Daarom richten we ons nu en in de toekomst nog meer ook op de jeugd.

De Peel moet natter

De Werkgroep heeft daarom in 1999 veel tijd en energie gestoken in een educatieprogramma, dat ook de komende jaren zal worden voortgezet. Bij de eind 1998 gereed gekomen videoband 'de Peel moet natter' en de gelijknamige in kleurendruk uitgebrachte folder werd een lesbrief geschreven. Van deze lesbrief verschenen twee versies; één voor leerlingen van het basisonderwijs en één voor leerlingen van het middelbaar onderwijs. Van de in totaal 270 aangeschreven scholen in de Peelgemeenten Asten, Bakel-Gemert, Deurne, Helden Heythuysen, Horst, Meijel, Nederweert, Sevenum en Venray reageerde maar liefst 75% van de basisscholen en 100% van de scholen voor het voortgezet onderwijs! In totaal werd lesmateriaal aangevraagd voor meer dan 9000 leerlingen. Er werden ook veel aanvragen ontvangen van scholen buiten de regio, waaronder alle opleidingen voor leerkrachten basis-onderwijs in Oost-Brabant en Noord-Limburg. Onderwijzers, die hier opgeleid worden, kunnen dit project in hun latere beroepsuitoefening gebruiken.

Van enkele deelnemende scholen ontvingen we hartverwarmende complimenten over het aangeboden lesprogramma. De scholengidsen van het IVN Asten/Someren waren zo enthousiast dat zij de coördinatie en de begelei-

ding van het project bij de basisscholen in hun gebied op zich namen. Ook in Deurne werken we samen met het IVN. Gesteund door het succes van 1999 gaan we uiteraard in 2000 verder met dit door de stichting DOEN! gesteunde educatieprogramma in de scholen.

In de lift

Een tweede mijlpaal binnen het voorlichtingsprogramma van de Werkgroep was het verschijnen van het achtergronddocument 'de Verheven Peel in de lift'. In 1992 werd het Verheven Peel-plan gelanceerd. Uitgangspunt van dit plan is om door samenvoeging van bestaande natuurgebieden en aangrenzende landbouwgronden tot de vorming van een weinig kwetsbaar hoogveengebied met een eigen, onafhankelijke waterhuishouding te komen. In de zeven jaar dat het project nu loopt is er ontzettend veel bereikt. Het tempo waarin de realisatie zich voltrekt ligt veel hoger dan we in 1992 hadden durven hopen. Het werd tijd om de voortgang en de koers van het project te evalueren.

Een belangrijke conclusie van dit rijk geïllustreerde, 130 pagina's tellende 'voortgangs'-rapport is dat met name de overheid nu daadwerkelijk begonnen is met de herstructurering van de Peelvenen (zoals ook in dit jaarverslag blijkt). Maar het rapport bevat ook heel wat kritiek: met name het belang van een natuurlijke en onafhankelijke waterhuishouding wordt naar onze mening nog onvoldoende onderkend. Water is het bloed van de Peel. 'Bloedvergiftiging' door aan- en doorvoer van gebiedsvreemd water is uit den boze. Bovendien zijn er ook nog heel wat ongewenste 'aderlatingen' omdat het gebiedseigen water nog niet overal voldoende wordt vastgehouden. Er moet dus nog heel wat gebeuren voordat de Peel voldoende nat is.

De Peel wordt werkelijk natter. Dat wordt ook gedemonstreerd door het toenemende aantal watervogels. In 1999 deed voor het eerst in de historie een aalscholverpaar een broedpoging in de Deurnese Peel. Het paartje nestelde op een plek die nu al gedurende twee jaar als slaapplek wordt gebruikt door de vogels.

Voedsel is er voor deze viseters vermoedelijk niet genoeg in de Peel; er leven alleen maar hondsvijjes. Voor grotere vissen zijn de aalscholers aangewezen op de kanalen in de buurt.

Vogels van de Groote Peel

Hoe belangrijk de Groote Peel is voor de vogels, is uitvoerig gedocumenteerd in de in 1999 verschenen avifauna 'Vogels van de Groote Peel', geschreven door Carlo van Seggelen en uitgegeven door het Limburgs Natuurhistorisch Genootschap. Ook de Werkgroep leverde een bijdrage aan de totstandkoming van dit belangwekkende boek.

In november werden in Ospel de eerste exemplaren van het ruim 500 pagina's dikke werk aangeboden aan mevrouw Wolfs, lid van gedeputeerde Staten van Limburg, aan haar Brabantse collega Verheijen en aan oud-reservaatbewaker Tjeu van Deursen (foto), die van 1958 tot 1991 in de Groote Peel werkte en al zijn waarnemingen aan de auteur ter beschikking stelde. Mede dankzij deze inbreng geeft het boek een duidelijk beeld van de veranderingen die zich in dit Peelgebied en in de vogelbevolking ervan gedurende de 20e eeuw hebben voorgedaan.

STREEKCOMMISSIE PEELVENEN

Op 4 juli 1996 hebben vertegenwoordigers van betrokken belangenorganisaties in de streek en de overheden gezamenlijk de Streekcommissie Peelvenen gevormd. Ze kwamen met elkaar overeen om gezamenlijk de knelpunten op te lossen die de streek en de overheden ervaren bij de uitvoering van het beleid op het gebied van natuur, landbouw, recreatie, water, milieu en economie. WBdP heeft van het begin af aan een van de vier natuurzetels bezet. Het jaar 1999 is door de Streekcommissie vooral besteed aan het verwerven van de status landinrichting en het verkrijgen van een toezegging van de overheid om extra geld ter beschikking te stellen voor natuurontwikkeling langs de Soemeersingel.

Projectnota

De inhoud van het landinrichtingsplan, opgeschreven in de zogenaamde 'Projectnota Peelvenen', was aan het begin van het jaar al vrijwel gereed (we schreven er al over in 'de Verheven Peel in de lift').

De projectnota bestond diverse bouwstenen. Na het gereed komen van de bouwsteen 'Landbouwvisie' had de Streekcommissie in oktober 1998 in principe al gekozen voor landinrichting, maar zij had daarbij het voorbehoud van de landbouwgeleding overgenomen. In de eerste helft van 1999 is daarom nog veel bijgeschaafd aan hoofdstuk 6 van de projectnota: het prioriteitenprogramma.

Om ook de landbouwbestuurders over de streep te halen moest het duidelijk zijn dat er met voorrang gewerkt zou worden aan de natuurontwikkeling in het 'Middengebied' (Soemeersingel en dal van de Soeloop). Pas als dat met succes afgerond zou zijn, zou het landinrichtingsproces mogen worden voortgezet in de rest van het plangebied. Rond de zomer leek alles gereed om de projectnota vast te stellen, maar er kwamen nog twee kinken in de kabel.

Extra middelen

Een van de kritische factoren om natuurontwikkeling in het Middengebied tot een succes te maken, is de mogelijkheid om voor grondverwerving en bedrijfsverplaatsing een extra toeslag te kunnen betalen boven hetgeen bij landinrichting gangbaar is. De verontwaardiging en de opwindning was dan ook groot toen het hoofd land-

bouw van LNV-Zuid (een districtskantoor van het ministerie van landbouw) zich liet ontvallen dat van een extra toeslag geen sprake kon zijn. Milieucoöperatie de Peel en de overkoepelende stichting PeelHand, waarin ook WBdP deelneemt, schortte haar activiteiten voor de Peelvenen onmiddellijk op. De voorzitter van de Streekcommissie, Servaas Huys, startte met de Provinciebesturen een offensief in ambtelijk en politiek Den Haag om toch extra middelen te verwerven.

Uitstel

Op 17 juni zou er een Streekcommissie vergadering zijn, waarop de Projectnota dan eindelijk vastgesteld zou worden. In die vergadering zou voorzitter Huys het eerste exemplaar van het WBdP-rapport 'de Verheven Peel in de lift' in ontvangst nemen. Maar uitstel bleek nodig omdat ZLTO nog niet voldoende had kunnen overleggen met een deel van haar achterban.

Hoewel het 'klimaat' ongemakkelijk was door de vermeende onbetrouwbaarheid van de overheid en de vrees voor rigoureuze ingrepen door landinrichting, bleven de partijen toch met elkaar in gesprek. Ter afronding van de discussie heeft ZLTO onder de leden in het projectgebied een enquête gehouden. Uiteindelijk zag 72 % Brabantse boeren meer voordelen dan nadelen in landinrichting.

Op 4 november heeft de streekcommissie tenslotte de Projectnota vastgesteld. De omvorming van de streekcommissie tot landinrichtingscommissie kon nu zijn beslag krijgen. Drie leden van de natuurgeleding zullen hun taak in de nieuwe commissie voortzetten: Willem de Beaufort (Staatsbosbeheer), Toon Leenders (IVN Asten) en Chris Bartels (WBdP). Helaas moet Paul van Poppel stoppen vanwege zijn drukke werk bij de Brabantse Milieu Federatie. Mieke Verstraelen (oud-lid Provinciale Staten Limburg) is zijn opvolger.

Onteigeningsgeld

De verwachting was overigens nog steeds niet dat landinrichting voor voldoende instrumenten en geld zou zorgen om de natuurontwikkeling in het Middengebied van de grond te krijgen. We waren dan ook vol verwachting toen op 22 december staatssecretaris Geke Faber persoonlijk weer naar de Peel kwam. Ze wist waar het over ging, want ze had op een werk-

ontbijt op 18 februari bij Albert van Teefelen, glastuinbouwer te Helenaveen, al kennis genomen van de problematiek.

Al het lobby-werk en de intensieve stille diplomatie onder leiding van de voorzitter van de streekcommissie schijnt geholpen te hebben, want mevrouw Faber vertelde dat de 160 hectare van het Middengebied een unieke hydrologische eenheid vormde. Ze had dan ook 'onteigeningsgeld' over voor de grondverwerving aldaar. Zij verbond daaraan drie voorwaarden:

1. De Landinrichtingscommissie wijst het Middengebied aan als te onteigenen gebied. De ondernemers krijgen enkele jaren de tijd om vrijwillig het veld te ruimen, overigens tegen een vergoeding als ware het een gedwongen onteigening. Maar zonodig zal na verloop van die periode tot echte onteigening worden overgegaan.

2. De onderhandelingen met verpachter Amev/Fortis zullen op regeeringsniveau worden opgepakt/voortgezet.

3. Er wordt één jaar uitgetrokken om voor de pachters een nieuwe pachtlocatie buiten het Middengebied te vinden met eenzelfde omvang en productievolume. Mocht dat niet lukken dan wordt gezocht naar een eigendomsbedrijf elders, waarvan de omvang zal afhangen van de eigen bijdrage en inspanning van de ondernemer.

De voorzitter van de streekcommissie kon nauwelijks nog verrast zijn, maar was wel blij. Gedeputeerden van Brabant en Limburg betoonden hun instemming en wilden betrokken blijven bij de pachtproblematiek. De ondernemers waren al zo vaak teleurgesteld dat bij hen doorklonk: "eerst zien, dan geloven". **Werkgroep Behoud de Peel gelooft er nu al in; met deze toezeggingen wordt 2000 een heel belangrijk jaar voor de natuur van de Peel.**

DE RECONSTRUCTIE-WET

Na de varkenspest die miljarden kostte is door de overheid het plan opgevat de varkenshouderij te reconstrueren. De reconstructie, bij van Aartsen begonnen als oplossing voor problemen rond de varkenshouderij, werd door de latere ministers Apotheker en Brinkhorst veel breder opgevat. De kreet 'kwaliteitsimpuls zandgebieden' wekte grote verwachtingen. Een unieke kans om geïntegreerde en duurzame oplossingen te zoeken voor de vele min of meer samenhangende problemen in het buitengebied, zoals waterhuishouding, landschapsbeheer, recreatie, aankoop van natuurgebieden (de ecologische hoofdstructuur) en het welzijn van dieren.

Hoofdpijnen van de reconstructie zullen de minstens 1 km brede varkensvrije zones zijn. Die zullen ook door en tussen de Peelgebieden komen. Vermoedelijk worden ze echter zodanig gepland, dat zo min mogelijk bedrijven weg hoeven. Een belangrijk element is de regeling dat varkenshouderijen op korte afstand van verzuringsgevoelige gebieden geen uitbreidingsmogelijkheden krijgen. Over de concrete invulling van de op stapel staande wet en over de procedures is echter nog weinig duidelijkheid.

PUN

De provincie Noord-Brabant legde haar gedachten over de invulling van de wet vast in de PUN, de Provinciale Uitgangspuntennotitie, opgesteld door een brede commissie van bestuurders en landbouw- en milieu-organisaties. Een zeer belangrijk uitgangspunt is de integrale zonerings. De intensieve veehouderij moet daár gaan produceren waar dat geen belasting meer vormt voor de natuur. Hiertoe worden extensiveringsgebieden, plafondgebieden en perspectiefgebieden aangewezen. Deze aanpak moet kansen bieden voor de natuur. De functieveranderingen moeten wel perspectief bieden voor de overblijvende landbouw en sanering moet voor wijkers aantrekkelijk gemaakt worden. Een van de voorstellen is vergunningen voor woningbouw te geven in ruil voor het slopen van stallen. Deze discussie en de concrete invulling voor de diverse regio's krijgt in 2000 verder gestalte. In Limburg is voor een soortgelijke aanpak gekozen.

Vooruitlopend op de reconstructiewet zijn proefgebieden ('pilots') aangewezen, waar met de uitgangspunten geëxperimenteerd wordt. Twee ervan liggen in de Peel: Gemert-Bakel en Nederweert.

Reconstructie Nederweert:

Nederweert begon in januari met een Reconstructiegroep die in een half jaar tijd een reconstructieplan klaar moest hebben. De natuur- en milieu-organisaties werden in de groep vertegenwoordigd door Jan Kluskens (IVN) en Frans Swinkels (WBdP). Na een groot aantal bijeenkomsten is het plan 'Als eerste aanzet' gepresenteerd. Dit voorstel vanuit de basis is vastgesteld door het Bestuurlijk Platform Reconstructie Limburg. Het plan behelst het realiseren van a) een ontwikkelingszone voor de intensieve veehouderij, b) een zone rond de Groote Peel en rond Zoom-Sarsven-De Banen waar de natuur prioriteit krijgt en c) een zone aangeduid als vitaal platteland.

Nagenoeg alle veehouderijen zitten op slot, met name vanwege de nabijheid van burgerwoningen. Bedrijven die zich willen ontwikkelen moeten verplaatst worden. Rond de kwetsbare natuurgebieden dienen de intensieve bedrijven te verdwijnen. De waterhuishouding van de natuurgebieden zal door aanpassingen op de landbouwgronden sterk verbeteren. De waterstand in het gebied Vlakwater zal circa 70 cm stijgen; dat zal heel gunstig zijn voor de waterhuishouding van de erbij gelegen Peelreservaten Sarsven en de Banen.

In 'vitaal platteland' wil men allerlei nieuwe ontwikkelingen toestaan in de vrijkomende agrarische bedrijven. Voor het hele gebied zal een landschapsbeleidsplan opgesteld moeten worden dat mede richtinggevend wordt voor de andere ontwikkelingen. De recreatie lift mee met de aanpassing van het buitengebied.

De natuurgeleding is niet volledig tevreden over het plan. De verbetering van de waterhuishouding is nog te veel afhankelijk van de landbouwbelangen. Bovendien zijn op het allerlaatste moment zonder overleg veranderingen aangebracht waardoor de ruimte voor de natuur letterlijk aanzienlijk kleiner werd. Zo staat in het plan dat de 60 ha landbouwgrond die voor vernatting uit de productie moeten worden genomen, elders in de provincie maar gekort moeten worden op natuurontwikkelingsplannen. WBdP heeft daartegen uiteraard bezwaar gemaakt: die 60 ha zijn nodig om hier knelpunten op te lossen; die problemen kun je niet naar elders verschuiven. Onacceptabel is eveneens dat de Groote Peel afhankelijk blijft van Maaswater-aanvoer.

Minister Brinkhorst heeft op 6 juli het voorontwerp van het reconstructieplan in ontvangst genomen. Hij liet op 8 oktober weten dat het nog geen volwaardig reconstructieplan was. Het was in vele opzichten te weinig concreet en te weinig 'afrekenbaar op resultaten'.

Onderdelen waren concreet genoeg voor een rijkssubsidie o.a. de versterking van de natuurkwaliteit rond Sarsven-De Banen, de verplaatsing van bezoekerscentrum Mijl op Zeven, de aanpak van afvalwater, het agrarisch natuurbeheer, de stimulering van het weidevogelbeheer en de aankoop van gronden. De minister stelde f 7,5 miljoen beschikbaar.

Op 24 augustus kwam koningin Beatrix naar Nederweert om van de leden van de reconstructiegroep zelf te horen wat goed, minder goed of slecht gaat, tegen welke regels men aanloopt en in welke oplossingen er zijn. Zij bleek bijzonder goed van de materie op de hoogte.

Om de gewenste snelle uitvoering mogelijk te maken is in Nederweert gekozen voor landinrichting. Immers de Reconstructiewet en het daarvoor nodige instrumentarium is nog in de maak. In 1999 is verder gewerkt om het voorontwerp aan te vullen en uit te werken tot een voldragen plan. In 2000 zullen in het veld de eerste ontwikkelingen zichtbaar worden.

Reconstructie Gemert-Bakel

Ook in de gemeente Gemert-Bakel werd, in opdracht van de provincie, een pilot uitgevoerd. Hoofdzak van het plan is de opdeling van de gemeente in Krimp-, Plafond- en Groei-gebieden. In de Krimpgebieden wil men om diverse redenen op termijn van de varkenshouderij af (dorpsranden, cultuurhistorisch belangrijke gebieden en vooral de omgeving van verzuringsgevoelige natuur). In de (grote) Plafondgebieden wordt een grens gesteld aan de groei, b.v. door de beperking van de grootte van het bouwblok. Als Groei- of perspectiefgebieden voor de varkenshouderij werden de dorpen de Rips en Elsendorp aangewezen.

Bij het opstellen van het plan werd veel gepraat over varkenshouderijperikelen, maar van het zoeken naar geïntegreerde oplossingen kwam helaas weinig terecht. Het plan, dat eind 1999 werd gepresenteerd, behandelt lang niet alle zaken waarvoor de reconstructiewet bedoeld lijkt. Zo moet zeker nog veel meer aandacht worden besteed aan een duurzaam en integraal waterbeheer. Die aandacht zal leiden tot flinke wijziging van de inrichting van de deelgebieden.

WET MILIEUBEHEER

Zoals elk jaar weer heeft de Werkgroep de door de 10 Peelgemeentes verleende vergunningen in het kader van de Wet milieubeheer op het gebied van ammoniak gecontroleerd. Ammoniak is nog steeds de grootste bedreiging voor de op voedselarmoede ingestelde vegetaties van de Peel. Bezwaar werd gemaakt waar de gemeente zich niet aan de wet of aan haar ammoniakreductieplan hield. Twee vergunningen werden ook om andere redenen aangevochten.

In '99 dienden we 21 bedenkingen in tegen ontwerp-vergunningen. Meestal erkenden de gemeentes ons bezwaar en werd de definitieve vergunning aangepast. Gelukkig hoefden we in '99 (evenals in '98) daarom slechts 2 keer bij de Raad van State in beroep te gaan tegen een definitieve vergunning. Uiteindelijk werden in '99 ook twee beroepen ingetrokken.

- Vermeldenswaard is de ontwerp-vergunning die door de gemeente Asten werd verleend aan een vleeskuikenbedrijf, gelegen pal tegen de Grootte Peel. Nadat het jarenlang grotendeels illegaal functioneerde kreeg het in 1983 een Hinderwetvergunning, met de voorwaarde alle kuikens in moderne emissie-arme stallen te huisvesten. Op dezelfde voorwaarde kreeg het bedrijf van het ministerie ook een vergunning i.h.k.v. de Natuurbeschermingswet. Het bedrijf bleef het merendeel van de kuikens echter in de traditionele, veel ammoniak producerende, stallen huisvesten. Eind '98 vroeg het bedrijf een nieuwe vergunning aan, voor de bestaande situatie. De gemeente verleende deze vergunning! Volgens de gemeente kon de situatie met de Interimwet ammoniak en veehouderij gelegaliseerd worden. Wij hebben tegen deze nieuwe vergunning bedenkingen ingediend. De Interimwet stelt namelijk dat bij legalisaties de depositie van ammoniak voor zover als redelijkerwijs geverguld kan worden dient te worden teruggebracht. Als zes jaar geleden emissie-arme stallen geëist konden worden, dan kan dat nu zeker ook.

Tegelijkertijd hebben wij het ministerie gevraagd om handhavend op te treden wegens overtreding van de Natuurbeschermingswet. De zaak loopt nog.

- In 1999 werd door een Raad van State-uitspraak het restant van het ARP (ammoniakreductieplan) van de provincie Limburg

vernietigd, omdat het niet voldoet aan de Interimwet ammoniak en veehouderij. Een groot deel ervan was in 1997 al door de Raad onderuit gehaald. Het overgrote deel van het Brabantse ARP was in 1997 ook al ongeldig verklaard. De provincies hoopten er op dat het ministerie de Interimwet snel zou aanpassen, opdat de ARP's weer voortgezet konden worden. De wetsaanpassing bleef echter uit. Bedrijven kunnen hun veestapel nu vergroten, als door toepassing van emissie-arme stallen de ammoniakuitstoot maar niet toeneemt. Van vermindering van de uitstoot komt dan weinig meer terecht. Toen de ARP's nog van kracht waren mocht de veestapel alleen toenemen als elders in het ARP-gebied naar evenredigheid vergunningen werden ingetrokken.

De provincie Limburg werkt aan een nieuw ARP. Brabant doet echter nog niets. Het is onbegrijpelijk dat de overheden, en met name de ministeries van LNV en Vrom, die officieel streven naar een aanzienlijke reductie van de ammoniakuitstoot, in deze zaak zo laks zijn.

- De Raad van State deed uitspraak in ons beroep tegen de door de gemeente Deurne in 1996 verleende Wet milieubeheervergunning aan een compostbedrijf aan het Leegveld, pal tegen de Deurnese Peel. Dit bedrijf ligt er al jarenlang maar, naar nu bleek, altijd zonder milieuvergunning. In '96 vroeg het bedrijf een oprichtingsvergunning aan en de gemeente verleende die, waarop wij in beroep gingen. Wij voerden aan dat het bedrijf de natuurontwikkeling in de weg zou staan en dat de geluidshinder, afvalstoffen en ammoniakuitstoot afkomstig van het bedrijf het natuurgebied schade berokkenen. De adviseur van de Raad van State zag vergelijkbare bezwaren. De RvS vernietigde de vergunning van de gemeente echter enkel vanwege verkeerde geluidsvoorschriften.

Recent vernamen we van de gemeente dat het betreffende perceel vanaf 1-1-2001 niet meer aan het bedrijf wordt verhuurd. Het zal natuurgebied worden. In het concept nieuwe bestemmingsplan buitengebied heeft het perceel deze bestemming al. Een prima besluit van de gemeente!

Wet milieubeheer Glastuinbouw

In 1991 verleende de gemeente Deurne een glastuinbouwbedrijf, gelegen pal tegen de Heitrakse Peel, een oprichtingsvergunning in het kader van de Hinderwet. Dit bedrijf lag er al jaren, maar had nooit een milieuvergunning. De vergunning werd door de Raad van State vernietigd. In 1995 gaf de gemeente opnieuw een oprichtingsvergunning. Daartegen maakten wij weer bezwaar, omdat de kas, zo vlak bij het natuurgebied, de rust zou verstoren en schade veroorzaken en omdat er door het glasoppervlak minder neerslag de grond in zou zijgen.

De gemeente erkende dat laatste punt en schreef in de definitieve vergunning een infiltratievoorziening voor, voor al het regenwater dat op de kas valt. In ons beroep stelden wij dat die infiltratievoorziening niet nader gespecificeerd was. De adviseur van de Raad van State erkende dat glastuinbouwbedrijven in de hydrologische bufferzone rondom de Peel i.h.a. negatieve gevolgen hebben voor de grondwaterstand, vanwege die verminderde inzijging en dat er nader onderzoek nodig is alvorens er aan glastuinbouwbedrijven nabij natuurreservaten vergunning verleend kan worden.

De adviseur constateerde verder dat de reeds aangelegde infiltratievoorziening (een bezinkvijver) waarschijnlijk eerder een negatief effect zou hebben, omdat hij wel eens drainerend zou kunnen werken. In '99 kwam de uitspraak van de Raad van State. De vergunning werd vernietigd, omdat de gemeente met het voorschrijven van de infiltratievoorziening de 'grondslag van de aanvraag' verlaten had (een andere vergunning had verleend dan was aangevraagd).

In september '99 verleende de gemeente de derde oprichtingsvergunning. Nu schreef ze helemaal géén infiltratievoorziening meer voor. De gemeente zal gedacht hebben dat op die manier de grondslag van de aanvraag in ieder geval niet verlaten wordt. De gemeente had de vergunning echter ook kunnen weigeren, omdat zo'n voorziening in de aanvraag voor de vergunning hoort. Wij gingen opnieuw in beroep.

De enige echt goede oplossing is dat het bedrijf, gelegen in de EHS, wordt opgekocht door de overheid.

De kas bij de Heitrakse Peel

NATUURBESCHERMINGSWET

De meeste Peelreservaten vallen onder de Natuurbeschermingswet (Nb-wet). Ze zijn daarmee ook enigszins beschermd tegen bedreigingen van buitenaf, want voor alle activiteiten die een negatieve invloed (kunnen) hebben op de waarden van het gebied, is een vergunning verplicht. Voordat deze vergunning (voor b.v. drainages of ammoniakuitstoot) wordt verleend, moeten alle belangen worden afgewogen. Helaas kan 'de natuur' hierbij niet zelf voor haar rechten opkomen. Dat zou de terreinbeheerder of de minister van LNV moeten doen, maar in de praktijk is het vaak zo dat alleen de Werkgroep voor de natuurbelangen opkomt en dan de overheid als tegenpartij treft.

Drainage

WBdP stuit herhaaldelijk op beregeningsputten, nieuw gegraven sloten of drainagebuizen, die zonder vergunning zijn gerealiseerd. In april 1999 bleek dat o.a. bij de Peelrestanten Sarsven/de Banen op maar liefst 16 percelen zonder vergunning drainage was aangelegd. Wij hebben dat onmiddellijk bij de provincie gemeld en om maatregelen gevraagd. Daarop nam de LLTB namens de betrokken boeren contact met ons op. In constructief overleg kwamen we tot de volgende oplossing: WBdP staakt voorlopig zijn juridische procedures, de buizen worden afgesloten met een dop en de betrokken bedrijven gaan een bedrijfswaterplan opstellen. Daarbij wordt het water zo beheerd dat het goed is voor natuur én landbouw. De provincie beloofde mee te werken en zou om te beginnen de betrokkenen aanschrijven voor het afsluiten van de drainagebuizen. Maar een half jaar later moesten we ze nog aanporren om die brieven eens te versturen! Die zijn intussen gepost; nu de doppen nog! Een oplossing via overleg lijkt nog moeizamer dan een juridische procedure.

Boeren met water

Rond natuurgebieden moet op grond van de Nb-wet een 'hydrologische bufferzone' komen om te zorgen dat het grondwater in die gebieden geen nadeel ondervindt van de landbouw. De provincie Limburg stelde al in 1995 dat er bij de Mariapeel zo'n 'milieubeschermingsgebied' moest komen. Omdat ze die zaak in goed overleg met alle betrokkenen wil regelen, kwam er allerlei onderzoek en overleg en wordt er gewerkt aan een Gebiedsakkoord.

In 1999 zijn ten oosten van de Mariapeel als proef zes stuwtdjes geplaatst met NUBL-subsidie. Deze functioneren echter nog niet, want de boeren wachten nog op een regeling van de schadevergoeding, voor als zij met hun vernattingsmaatregelen onvoorzien andere boeren benadelen. Vertraging aan alle kanten dus. WBdP heeft aangedrongen op spoed. Alle ontwateringen gaan gewoon door en voor de natuur is geen schadevergoedingsregeling. Als er via overleg niet gauw een goede regeling komt, rest ons niets anders dan de 'traditionele' benadering via de Nb-wet.

Kassenbouw Heitakse Peel

In 1997 werd op nog geen 100 meter van de rand van de Heitakse Peel een nieuwe kas gebouwd, nadat GS tot onze grote verbazing had besloten dat er geen Nb-wet-vergunning voor nodig was omdat er geen schade te verwachten zou zijn. Uiteraard maakten we bezwaar tegen deze gang van zaken. Om te beginnen menen wij dat de kas daar wél kwaad kan. Verder vinden we het een erg belangrijk principe, dat de vergunningplicht uit de Nb-wet zelf voorkomt, dus kan GS niet onderhands beslissen dat er geen vergunning nodig is. Door deze beslissing kon belanghebbende menen dat hij zijn gang kon gaan, maar voor een open discussie met derde-belanghebbenden over de gevolgen voor de natuur werd geen ruimte geboden. Zo worden de natuurbelangen onvoldoende behartigd.

Op een hoorzitting bij het ministerie werd afgesproken dat de provincie de gevolgen voor de waterhuishouding zou laten onderzoeken. De uitkomst daarvan wordt door de provincie en ons verschillend uitgelegd. De effecten blijken niet onaanvaardig en goed te vergelijken met die elders in de Peel. Zoals zo vaak wijst de overheid er op dat deze éne kas op zichzelf niet zoveel kwaad doet. In andere procedures is echter overduidelijk geworden dat men rekening moet houden met het 'cumulatief effect'. We gingen dus in beroep bij de Raad van State.

Een andere kant van de zaak is de landschappelijke. Hier bij de Heitakse Peel is een fraai uitzicht langs de rand van de Peel vervangen door een muur van glas. Daarom willen we graag weten of de Raad van State het met ons eens is dat een vergunning ook verplicht is in gevallen waarin sprake is van een 'ontsierende werking' op het natuurmonument.

Drainage voor rhododendrons?

De waterschappen nemen geleidelijk sommige regulerende taken van de gemeenten over. Zo is in Gemert-Bakel een groot deel van het aanlegvergunningstelsel uit het bestemmingsplan buitengebied weggelaten met de bedoeling het waterschap de hele verantwoordelijkheid over de waterhuishouding te laten dragen. Tot nog toe maakten de waterschappen weinig of geen werk van de bevoegdheden die ze hadden; vergunningprocedures vanwege de wet op de waterhuishouding kwamen nauwelijks voor. Onze eerste ervaringen met deze voor de toekomst wellicht belangrijke procedure voorspellen helaas weinig goeds. Het is maar goed dat in de omgeving van de Peelgebieden ook nog de Nb-wet van toepassing is.

Een grote rhododendronkwekerij tussen Helenaveen en Griendtsveen (precies in het hart van de Verheven Peel) besloot na een zeer natte periode zijn bestaande drainage uit te breiden met een tweede, op iets geringere diepte. De ondernemer vroeg, zoals dat hoort, eerst een vergunning aan. Het waterschap de Aa zag 'vanwege de privacy' (!) geen reden om de bekende belanghebbende partijen zoals de Werkgroep en het Staatsbosbeheer bij haar besluit om advies te vragen, zoals volgens de regels toch echt had moeten. Sterker nog; pas na herhaald vragen kregen we -op het allerlaatste moment- inzage in de stukken. De aanvraag werd o.m. gemotiveerd met de bewering dat de wateroverlast op de kwekerij verband zou houden met recent verhoogde waterpeilen in het natuurgebied. Dat gaat niet op, omdat de hoge waterstanden ter plekke al jarenlang bestaan. Uit het onderzoek waarmee de aanvraag is onderbouwd blijkt dat de bodem bijzonder ongunstig is. Een combinatie van dikke lagen veen met uiterst fijn zand is bij een beetje regen al heel snel te nat. Ons inziens is dit bedrijf uitsluitend gebaat bij verplaatsing.

Waterwinning bij de Groote Peel

Waterleidingmaatschappij Limburg vroeg enige jaren geleden vergunningen aan voor tijdelijke uitbreidingen van de waterwinning in Ospeldijk en in Weert. In Weert is een diepe waterwinning flink uitgebreid; de winning in Ospeldijk is schadelijker omdat daar water wordt opgepompt op slechts 2 km afstand van de Groote Peel. Nadat we eerder de Nb-wetprocedures verloren, sprak de Raad van State zich dit

Peelgebieden, zoals hier de Grootte Peel, hebben sterk te lijden van verdroging en van verontreinigende stoffen. Gelukkig biedt de Natuurbeschermingswet bescherming tegen deze bedreigingen van buitenaf.

jaar uit over de vergunningen vanwege de Grondwaterwet. De vergunning voor Weert werd daarbij vernietigd, omdat de gewonnen hoeveelheden daar zo groot zijn, dat een milieu-effect-rapportage (M.E.R.) vereist is. Of deze uitkomst goed is voor de Peel is nog de vraag: we hadden veel liever gezien dat de winning in Ospeldijk werd gestopt.

De waterleidingmaatschappij verwacht de uitbreidingen weer spoedig te kunnen terugschroeven of beëindigen. Op lange termijn krijgt men water uit een nieuw spaarbekken aan de Maas.

Zeer hoge deposities op Peel

Een varkensbedrijf, gelegen pal tegen de Deurnese Peel vroeg een Nb-wet-vergunning aan voor de bestaande situatie. Het bedrijf had een geldige Wet milieubeheer-vergunning en had sinds de aanwijzing van de Deurnese Peel als natuurmonument niet meer uitgebreid. Desondanks adviseerde onze Werkgroep de provincie Brabant om de vergunning niet te verlenen. Vanwege de zeer korte afstand tot het natuurgebied (slechts 30 meter) deponeert het bedrijf enorm veel ammoniak op de Peel, meer dan 10.000 mol/ha/j op de rand ervan. Dat is meer dan 20 keer de hoeveelheid die als schadedrempel (200-500 mol) voor een hoogveengebied wordt aangehouden.

G.S. van N.Brabant was het met ons eens en weigerde de vergunning. Door de zeer hoge depositie zou volgens G.S. de regeneratie van hoogveen ernstig worden bemoeilijkt. Het bedrijf maakte tegen deze beslissing bezwaar. Dat bezwaar kwam bij het ministerie terecht, omdat inmiddels gebleken was dat LNV de bevoegde vergunningverlenende instantie was. LNV herriep de beslissing van G.S. en verleende alsnog een vergunning voor het gevraagde aantal varkens. Wel moesten die varkens van LNV gehuisvest worden in emissie-arme groen-label-stallen. De depositie zou dan zo'n 4000 mol/ha/j bedragen.

De Werkgroep is tegen deze beslissing van LNV in beroep gegaan. Met de beslissing van LNV neemt de depositie ten opzichte van de bestaande situatie weliswaar af, maar blijft duidelijk nog veel te hoog. Ondanks grote investeringen voor het bedrijf zou voor de natuur nog steeds geen bevredigende situatie ontstaan. Die investeringen maken het ook veel moeilijker om zo'n bedrijf uit te kopen of te verplaatsen. En dat is in zulke gevallen de enige goede

oplossing. Hopelijk bieden de komende landinrichting en/of reconstructie daar mogelijkheden voor.

- In Asten was er een vergelijkbaar geval, ook tegen de rand van de (Grootte) Peel. Wij maakten hier bezwaar tegen de vergunningverlening door het ministerie, ondanks dat de depositie van het bedrijf daalde van 3690 naar 2745 mol/ha/j. LNV stelde in de verleende vergunning dat de bestaande depositie van 3690 mol de wezenlijke kenmerken van het natuurmonument aantast. Het is onduidelijk waarom dat bij 2745 mol niet het geval is. De opmerking maakt de vergunning voor 4000 mol aan het hierboven omschreven Deurnese bedrijf ook erg onbegrijpelijk.

Nog meer onbegrijpelijke beslissingen

In Asten maakten we nog een bezwaar en ook een beroepschrift tegen twee andere door LNV verleende vergunningen voor bedrijven nabij de Grootte Peel. In het ene geval stelde het ministerie dat de door haar verleende vergunning geen uitbreiding betekende t.o.v. de bestaande situatie ten tijde van de aanwijzing van de Grootte Peel als natuurmonument (in 1988). Het ministerie ging daarbij echter uit van een illegale situatie. Het bedrijf hield op dat moment namelijk meer dieren dan de Hinderwetvergunning toestond. Wij gaan ook uit van de situatie ten tijde van de aanwijzing (of van een latere vergunning), maar dan uiteraard van de legale situatie.

In het andere geval ging LNV eveneens uit van de situatie ten tijde van de aanwijzing. Enkele jaren na de aanwijzing had het bedrijf echter een nieuwe Wet milieubeheer gekregen, waarbij de emissie was verlaagd. Wij gaan dan uiteraard van die meest recente vergunning uit en vinden het onbegrijpelijk dat het ministerie dat niet doet. Ook verleende LNV in beide gevallen enkel vergunning voor een hoeveelheid depositie, zonder het aantal en soort dieren en het stalsysteem vast te

leggen. Ook daartegen maakten we bezwaar. Het emissiecijfer voor een diersoort en stalsysteem wordt namelijk nog al eens door het ministerie gewijzigd. De depositie wijzigt dan ook, want die is een functie van emissie en afstand. Dat zou betekenen dat de boer iedere keer meer of juist minder dieren zou mogen gaan houden elke keer als het emissiecijfer wijzigt. Dat is natuurlijk een onwerkbaar situatie, vooral ook voor de boer.

- Eeveneens in Gemert/Bakel stelden we beroep in tegen een door LNV verleende vergunning aan een bedrijf ten noorden van de Bult. Ook hier nam LNV weer een zeer vreemde beslissing. Terwijl het ministerie met betrekking tot de Nb-wet boven de 15 mol depositie altijd het 'stand-still-beginsel' hanteert, geeft ze hier vergunning voor een toename t.o.v. een eerder verleende Nb-wet-vergunning. En ook was het een toename t.o.v. de situatie ten tijde van de aanwijzing. De wegen van het ministerie zijn ondoorgrondelijk.

'Beterelokatie-methode-Peel'

Tot voor kort maakten wij altijd bezwaar i.h.k.v. de Nb-wet tegen elke toename van de depositie boven de 15 mol/ha/j op de Peel, conform het beleid van LNV. Omdat 15 mol toch wel een vrij lage grens is en omdat de provinciale ARP's in sommige gevallen veel meer toelieten, hebben wij ons beleid t.a.v. Nb-wet en ammoniak wat versoepeld. Onder de 300 mol depositie laten wij voortaan depositietoenames toe, op voorwaarde dat de toename bij het ene bedrijf gecompenseerd wordt door meer afname in depositie bij andere bedrijven nabij beschermde natuurmonumenten in de Peel. Wij noemen dit de 'beterelokatie-methode-Peel'. In verschillende gevallen betekende dit het afgelopen jaar dat we geen bezwaar hoefden te maken of dat we na een door ons gemaakt bezwaar niet in beroep hoefden te gaan.

Fietspad 't Zinkske

In de projectgroep Bos, Landschap, Recreatie en Toerisme van de Streekcommissie Peelvenen is in 1998 het Recreatief Zoneringsplan Peelvenen opgesteld. Dit plan is een van de bouwstenen voor de projectnota Peelvenen, die te beschouwen is als een visie op de toekomstige ontwikkeling van het gebied de Peelvenen en die de basis vormt voor de uit te voeren landinrichting. In het recreatief zoneringsplan staat dat vanwege de verwachte toenemende recreatiedruk op de Peelvenen die (extra) recreatie zoveel mogelijk afgeleid moet worden naar buiten de Peel en naar de randen van de Peel en de nieuwe EHS. Hoewel de gemeente Deurne deelneemt aan de Streekcommissie Peelvenen en in dat verband het recreatief zoneringsplan ook onderschreef, kwam ze toch met allerlei afwijkende plannen.

Eén daarvan was het aanleggen van een fietsroute en fietspad door het Zinkske. In het recreatief zoneringsplan was dat onderdeel van het beschermd natuurmonument de Deurnese Peel alleen bestemd voor wandelen. In april van dit jaar constateerden wij, helaas te laat, dat de gemeente de zandweg langs de Helenavaart vanaf de A67 tot aan het Zinkske al geasfalteerd had. Deze zandweg maakt onderdeel uit van het natuurmonument! Wij vroegen het ministerie om de werkzaamheden stil te leggen en om handhavend op te treden. Er was namelijk geen vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet voor aangevraagd. Het ministerie van LNV deed niets. Erger nog: een andere afdeling van hetzelfde ministerie bleek de route (lange-afstands-fietsroute) zelfs gesubsidieerd te hebben. De gemeente stelde dat ze over het hoofd gezien had dat het geasfalteerde deel van de zandweg bij het natuurmonument hoorde. In het Zinkske zelf wilde de gemeente een fietspad met dolomiet-verharding aanleggen op de zandweg langs de Helenavaart en langs de buitenkant van het Deurne's Kanaal. De stuw over het Deurne's Kanaal zou voorzien worden van een fietsbrug. De zandwegen in het Zinkske zouden wel afgesloten worden voor gemotoriseerd verkeer. Volgens de gemeente ging het hier om 'normaal onderhoud' en was daar geen Nb-wetvergunning voor vereist.

Het ministerie gaf de gemeente hierin gelijk. Volgens haar compenseerde het afsluiten van de wegen voor auto's het scha-

delijke effect van de fietsroute. Wij maakten bezwaar tegen de beslissing van het ministerie en vroegen tegelijkertijd bij de Raad van State een voorlopige voorziening aan. Wij stelden dat in de aanwijzingsbeschikking van de Deurnese Peel als beschermd natuurmonument opgenomen is dat de kanalen, met inbegrip van de onverharde wegen, onderdeel van het natuurmonument uitmaken.

In die beschikking staat ook dat verharding van het wegdek en intensivering van het gebruik dient te worden voorkomen. Het stond volgens ons dus buiten kijf dat de handelingen vergunningplichtig waren. Alleen al het feit dat het ministerie voor en nadelen tegen elkaar afwoog gaf volgens ons de vergunningplicht al aan. Volgens de Nb-wet geldt de vergunningplicht namelijk niet alleen voor handelingen die schadelijk zijn, maar ook voor handelingen die schadelijk kunnen zijn. Een ander belangrijk argument van ons was dat de fietsroute overbodig was.

Enkele jaren eerder had onze Werkgroep namelijk met een aantal samenwerkende Limburgse gemeenten afgesproken dat er een fietspad aangelegd zou worden van Helenaveen naar Meijel. Ten behoeve van dat pad zou er een fietsbrug gebouwd worden over het Kanaal van Deurne en de Helenavaart, net ten noorden van Meijel. We hadden hier speciaal in toegestemd om te voorkomen dat er een fietsroute door de Deurnese Peel aangelegd zou worden, wat eerst het plan was. Deze route is inmiddels opgenomen in het fietspaden-knooppuntensysteem van Limburg en wordt binnenkort uitgevoerd. Het is een landschappelijk aantrekkelijke route vanaf Meijel over de Marisberg, langs het Peelrestant de Scherliet en het nieuwe natuurontwikkelingsgebied de Kwakvors, en van daar langs de zuidkant van het Zinkske (op nog geen 300 m van de Deurnese route) naar Helenaveen. Deze route gaat niet ten koste

van de waarden van natuur en landschap. De route van de gemeente Deurne is ons inziens dubbelop.

Wij hebben uiteraard niet gesteld dat er over de zandwegen langs de kanalen in het Zinkske niet gefietst mag worden. Dit gebeurde altijd al. Wij zijn echter tegen het maken van officiële fietsroutes en fietspaden door de natuurmonumenten. Dit leidt namelijk tot veel intensiever gebruik en daarmee tot rustverstoring. De Peelreservaten zijn vooral geschikt voor wandelaars. De fietsroutes moeten er langs af geleid worden, zoals de genoemde Limburgse route.

Het afsluiten van de wegen voor het gemotoriseerd verkeer is iets wat de gemeente, ten behoeve van de natuur en de recreant, al veel eerder had moeten en kunnen doen, zonder een andere aantasting van het gebied als 'compensatie'. Onze Werkgroep heeft hier samen met Staatsbosbeheer al jarenlang om gevraagd.

Ons verzoek om voorlopige voorziening werd door de Raad van State afgewezen. Het fietspad en de fietsbrug waren namelijk inmiddels al aangelegd. De Raad stelt echter wel dat de verharding, de semi-verharding en de fietsbrug niet kunnen worden aangemerkt als normaal onderhoud. Volgens haar is het niet onwaarschijnlijk dat deze handelingen vergunningplichtig zijn volgens de Nb-wet. Bovendien is de Raad van mening dat de fietsroute op zich al als vergunningplichtige handeling kan worden gekwalificeerd, omdat zo'n route namelijk aanmerkelijke gevolgen kan hebben voor de intensiteit van het fietsverkeer. Van het ministerie hoorden we, zoals gebruikelijk, niets. We hebben het ministerie inmiddels gesommeerd om te beslissen op ons bezwaarschrift, daarbij uiteraard refererend aan de RvS-uitspraak.

PEEL-LAND

Sinds 1995 werkt WBdP, vooral in het kader van NUBL (Nadere Uitwerking Brabant Limburg) samen met drie agrarische organisaties. Dit zijn JAPI (de jonge Peelboeren) en twee agrarische milieucoöperaties; MCP (Milieucoöperatie de Peel) in het Brabantse en MCPM (Milieucoöperatie Peel en Maas) in het Limburgse. De milieu-coöperaties zijn een regionaal initiatief van agrariërs die een optimale integratie nastreven van landbouw, milieubeheer en natuurbehoud.

In 1995 werd een programma van zestien projecten geformuleerd, waarvan de meeste momenteel zijn afgerond. Enkele belangrijke projecten waren: stimulering natuurvriendelijk agrarisch beheer, sanering en uitplaatsing landbouw in kern Verheven Peel, infiltratievoorziening glastuinbouw, verwerking agrarisch afvalwater. Ze zijn in vorige jaarverslagen uitgebreid besproken.

In 1998 zag het er naar uit dat Peel-land zou verdwijnen. Er waren vooral problemen met de bureaucratische wijze waarop de financiering en goedkeuring van de projecten werd afgewikkeld. Na tussenkomst van het programmabureau Peelvenen werden de problemen echter opgelost en kon Peel-land een nieuwe start maken. Toch werd 1999 voor Peel-land een moeilijk jaar. De aanpak van nieuwe projecten stagneerde, met name omdat er binnen DLG, dat de projecten begeleidt en professionaliseert, een aantal personele wisselingen optraden. In de tweede helft van het jaar werd de zaak echter door DLG weer voortvarend aangepakt en werden de volgende projecten uitgewerkt:

P17 Recreatie landbouw-natuur.

Door middel van een (fiets)route worden projecten getoond die het gevolg zijn van samenwerking tussen landbouw en natuur. Aan het publiek wordt duidelijk gemaakt dat landbouw en natuur samen de problemen proberen op te lossen. Voorbeelden daarvan zijn o.a. agrarisch natuurbeheer, behandeling afvalwater op bedrijven, infiltratie bij kassen, projecten voor natuurontwikkeling (bijv. Marisberg); natuurwaarden in flanken en Peelrestanten (Maasterrasrand, weidevogels, Peelrandbreuk) enz. Het project wordt momenteel uitgewerkt en is al positief beoordeeld door de themagroep.

Verschraling door begrazing; grasland bij de Grootte Peel.

P18 Sanering bebouwing

Dit project beoogt kleinere agrarische bebouwing die zowel vanuit landbouw- als natuurdoeleinden ongewenst is te saneren. Dit project doorliep het hele traject van goedkeuring, werd overal positief ontvangen, maar sneuvelde voorlopig bij het allerlaatste station: de goedkeuring door de stuurgroep NUBL. Momenteel wordt getracht het project alsnog vlot te trekken.

P20 Gebiedsmakelaar

Peel-land wil een functionaris aan stellen die actief 'de boer op gaat' om de landbouwers in de streek meer bekend te maken met en enthousiast te krijgen voor beheersovereenkomsten, akkerrandenbeheer, erfbeplanting, biologische landbouw, grondverkoop (alleen de voorbereiding, uitdrukkelijk niet het aankopen zelf). Daardoor ontstaat meer draagvlak voor de ruimtelijke herinrichting van de Peelvenen.

P21 Demobedrijf in/nabij de EHS

Dit project is een vervolg van project P6, dat in 1999 werd afgesloten met de presentatie van het rapport "Natuurontwikkelingspotenties van de reservaat- en ontwikkelingsgronden binnen de EHS van de Peelvenen". Hierin wordt gesteld dat overal in de EHS maximale vernatting moet worden nagestreefd en dat deze geleidelijk moet worden gerealiseerd. Waar vernatting (nog) niet voldoende mogelijk is, moet ingezet worden op extensieve begrazing.

Voor P21 wordt een veeteeltbedrijf dat (grotendeels) binnen de EHS ligt ingericht als demobedrijf. Daar wordt praktijkervaring opgedaan met het op commerciële basis runnen van een veeteeltbedrijf in/nabij de EHS (in een hydrologische bufferzone). Door het toevoegen van reeds door SBB verworven gronden aan dat bedrijf kan extensivering en verschraling plaatsvinden, ook op de gronden van het bedrijf die buiten de EHS liggen.

Er wordt daaraan nu praktische invulling gegeven. Er wordt ook een koppeling gelegd met de gebiedsmakelaar, die in of bij dit bedrijf kantoor kan houden en voorlichting geven. Momenteel is er een kandidaat voor een demobedrijf en is met de voorbereiding begonnen.

P22 Sanering Middengebied

Dit project is een vervolg op het succesvolle P5, dat leidde tot aankoop van enkele bedrijven in het Middengebied. Daarna stagneerde de zaak echter. In het begin van het jaar leek het er op dat er weer schot in zou komen, omdat het programmabureau verwerving via de onteigenings-systematiek als optie aanbood. Dat gaf agrariërs veel betere mogelijkheden voor verkoop of verplaatsing. P22 zou dan wel moeten zorgen voor eenstemmigheid onder de agrariërs. Peel-land accepteerde die voorwaarde. Er kwam echter een kink in de kabel toen LNV-Zuid meedeelde dat van aankoop via deze systematiek de eerste 5 à 10 jaar geen sprake kon zijn. Verontwaardigd zegde Peel-land toen zijn medewerking aan dit project op. Er dreigde een crisis in het Peelvenengebied omdat door dit zwalkend beleid van LNV ook de animo voor landinrichting bij de landbouw sterk afnam.

Uiteindelijk kwam op het eind van het jaar toch nog het nagestreefde succes. Staatssecretaris Faber kwam persoonlijk naar de Peel om de extra steun voor aankoop van 160 ha in het Middengebied toe te lichten. Bijzonderheden daarover leest u op blz. 5 van dit jaarverslag.

P23 Hydrologische bufferzones

Er wordt gestreefd naar het opzetten van bedrijfswaterplannen met een positief (hydrologisch) effect voor natuur én landbouw. Er is door zowel natuur- als landbouwgeledingen (binnen Peel-land) uitgesproken dat ze vertrouwen hebben dat hiermee succes geboekt kan worden en (juridische) procedures kunnen worden voorkomen.

Bij de Mariapeel wordt momenteel gewerkt aan zo'n gebiedsakkoord over het water. Als dat goed blijkt te lopen, komt eerst het gebied Sarsven-de Banen aan de orde, waar de problematiek acuut is. Als tweede gebied wordt gedacht aan de westzijde van de Deurnese Peel, waar zich ook een probleem heeft voorgedaan. Uiteindelijk komt het hele Peelvenengebied in aanmerking.

Waterpeilen Mariapeel: te veel van het goede

In ons vorige jaarverslag vermeldden we dat het waterpeil in de noordelijke helft van de Mariapeel op een aantal plekken te hoog was opgestuwd. Inmiddels hebben we de waterhuishouding van de Mariapeel nog grondiger onder de loupe genomen. WBdP heeft dit jaar namelijk veel tijd gestoken in het onderzoek 'Fijnregeling Hydrologie'. In opdracht van Staatsbosbeheer is daarvoor nagegaan of er in de Mariapeel, Grauwveen en Deurnese Peel nog aanvullende hydrologische maatregelen getroffen moeten worden. Het onderzoek is inmiddels bijna afgerond. Voor de Mariapeel zetten we hier de belangrijkste bevindingen op een rij:

Om met het goede nieuws te beginnen: in de zuidelijke helft van de Mariapeel gaat het goed. Langs de randen van het gebied zijn dijken gebouwd en in het reservaat zelf zijn enkele zandwegen opgehoogd, waardoor die (meer) als dam gingen fungeren. De waterstanden in de zo ontstane compartimenten stegen daardoor flink, maar werden nergens echt te hoog. De veenmossen zijn er op veel plekken duidelijk toegenomen. Het zijn wel nog de 'gewone' waterveenmossen, maar het is toch duidelijk positief.

In extreem natte periodes werd geconstateerd, dat op diverse plaatsen water wegstroomde. Maar dat is geen probleem. Een levend hoogveen voert in natte tijden ook water af. Het is gewenst dat de compartimenten af en toe water afvoeren om voedingsstoffen kwijt te kunnen raken. Plaatselijk zijn de peilen hiervoor wellicht al aan de hoge kant.

Op een aantal plaatsen zagen we dat er ook in de zomer nog water wegstroomde. We hebben SBB geadviseerd om deze plekken af te dammen (met duiker voor de noodzakelijke winterafvoer). Net ten zuiden van de Horster Driehoek was een gedeelte te nat geworden, ondanks het feit dat het waterpeil in dit compartiment nog niet op het streefpeil was gezet. Een stuk van een veenputtencomplex was verdronken. In de rest van dit compartiment ging het met de veenmosgroei echter prima. We vroegen SBB daarom om hier voorlopig het peil nog niet verder te verhogen. Desondanks verhoogde SBB het peil hier met nog eens 20 cm. Wij vinden dit een veel te snelle peilverhoging. Een groot deel van de recent ontwikkelde veenmossen zal weer verdrinken.

In de Horster Driehoek was het waterpeil te hoog, vooral in de noordelijke helft. Hier zijn grote oppervlaktes open water ontstaan. Ook zijn grote delen met de zeldzame rode bosbes onder water verdwenen. Het zou goed zijn, denken wij, om het peil voorlopig zeker 10 cm te verlagen. Waterstandsverhoging is prima, maar het moet niet té snel gebeuren. Een duidelijk probleem is natuurlijk het 'Kanaalbos' met zijn gebiedvreemd water (zie de pagina hiernaast). We constateerden helaas dat dit verkeerde water tot ongeveer de helft van de Horster Driehoek door kan dringen. SBB meent dat de kroosvorming voornamelijk te wijten is aan wat genoemd wordt 'interne eutrofiëring'. Maar waarom is er dan b.v. in het zuiden van de Mariapeel en in het centrum van de Deurnese Peel, waar toch ook grote delen flink zijn vernat, vrijwel nergens kroos te zien?

In de noordelijke helft van de Mariapeel, de 'Driehonderd Bunders' staat het waterpeil helaas nog steeds duidelijk te hoog. Ondanks onze herhaalde waarschuwingen heeft SBB het peil nog steeds niet verlaagd. Over grote oppervlaktes sterft hier alle vegetatie af. Grote open waterplassen dreigen te ontstaan of zijn er al. Veel van de hier eerst aanwezige veenmossen zijn verdronken. Een heel klein deel ervan drijft zomers op het water, maar zal uiteindelijk verdwijnen omdat er in diep water te veel golfslag is.

Een ander nadeel van de grote plassen is de voedselverrijking die erin optreedt ten gevolge van het sterk toegenomen aantal watervogels dat hier rust en buiten de Peel voedsel vindt. Het waterpeil moet, in ieder geval voorlopig, 10 tot 20 cm lager. Ook hier is waterafvoer 's winters nuttig voor de afvoer van voedingsstoffen.

Dit deel van de Mariapeel heeft zeker potenties voor hoogveenregeneratie. We constateerden in ieder geval dat in sommige delen van het gebied het waterpeil relatief stabiel was (maar nog niet stabiel genoeg) en dat is voor hoogveen essentieel. Als de waterstand hier iets verlaagd wordt, worden die schommelingen waarschijnlijk nog minder. Er blijft dan wel nog voldoende open water waarin de veenmossen zich kunnen vestigen, maar voorlopig met voldoende beschutting van andere vegetatie. Later kan de waterstand dan eventueel wat verder worden verhoogd.

In 2000 lijkt de situatie voor veenmos & co. beter te worden. Staatsbosbeheer liet weten dat het de peilen in enkele compartimenten wat wil verlagen.

Een zeer ernstig probleem in dit deel van de Mariapeel is de lekkage vanuit de Helenavaart. Noordelijk van de 'bajonetbocht' lekt duidelijk kanaalwater de Peel in (en één keer stroomde het kanaal zelfs over). Deze lekken waren er vroeger waarschijnlijk ook, maar toen stroomde dit water meteen naar de sloten en, via de sifons onder het kanaal, vrijwel meteen weer de Peel uit. Nu zijn die sifons gedicht en blijft het kanaalwater in het natuurgebied. Doordat de waterstand op veel plaatsen tot boven maaiveld is opgestuwd kan dit binnengedrongen kanaalwater zich ver verspreiden. Ook om deze reden is het waarschijnlijk verstandig om de waterstand niet té hoog op te zetten. De enige echte oplossing is natuurlijk dat de waterdoorvoerfunctie van het kanaal wordt opgeheven.

Door het wijkensysteem van de 'Driehonderd Bunders' werd tot voor kort kanaalwater gevoerd. Het is een goede zaak dat SBB daar mee is gestopt. In het nieuwe plan was het de bedoeling van SBB en het waterschap dat via dit systeem het gebied rond de wijken 's zomers met overtollig water vanuit de zuidelijker gelegen compartimenten werd gevoed. Hiertoe werd een aantal nieuwe verbindingssloten tussen de wijken gegraven. Volgens ons werkt dit systeem echter niet zoals het bedoeld is. 's Winters stroomt er inderdaad water doorheen maar dan is het toch overal al nat genoeg. 's Zomers echter blijken de wijken, en zeker ook de nieuw gegraven verbindingssloten, drainerend te werken. We hebben geadviseerd om de wijken en verbindingssloten af te dammen.

Het Kanaalbos moet weer Peel worden

De laatste jaren zijn er in en bij de Mariapeel en de Deurnse Peel allerlei werken uitgevoerd om de waterstand te verhogen en het gebiedseigen water beter vast te houden. Daarmee moet de waterstand in het natuurgebied hoger en vooral stabiel worden, zodat de hoogveenvorming er betere kansen krijgt. De werkgroep ondersteunt dit streven, maar had in de afgelopen jaren veel kritiek op de wijze waarop de werken werden uitgevoerd. Op één plek zijn de natuurbelangen wel heel ernstig, en onnodig, in het gedrang gekomen, namelijk in het 'Kanaalbos'.

In ons vorige jaarverslag schreven we al dat waterschap Peel en Maasvallei en SBB deze strook van de Mariapeel tussen de spoorlijn en de weg van Griendtsveen naar America onder gebiedsvreemd water hadden gezet (kanaalwater plus de afwatering van Griendtsveen). De bijzondere natuurwaarden van dit deel van het reservaat zijn daardoor volkomen vernietigd.

Tot overmaat van ramp drong dat verkeerde water door lekkages in de zuidelijke dijk van het Griendtsveens Kanaal de Horster Driehoek in. Daardoor werd ook dat deel van de Mariapeel negatief beïnvloed. Na onze acties beloofde het waterschap, mede op aandringen van SBB, om het peilverschil tussen het 'Kanaalbos' en de Driehoek minimaal te houden. Sinds maart '99 liet het waterschap in ieder geval geen water uit de Helenavaart meer in in het oostelijk deel van het Griendtsveens Kanaal. De stuw aan het uiteinde van het 'Kanaalbos' werd echter niet verlaagd. Daarom konden wij constateren dat afgelopen zomer en herfst het gebiedsvreemde water helaas toch nog af en toe in de Horster Driehoek stroomde. Wij meldden dit aan SBB, maar die ondernam geen actie.

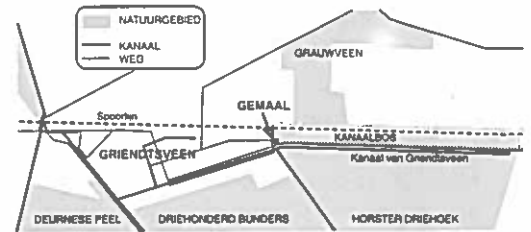
De Raad van State deed in 1999 uitspraak over het beroepschrift dat we hadden ingediend tegen de aanleg van de dijk onder langs de spoorlijn en het inunderen met gebiedsvreemd water van het 'Kanaalbos'. We verloren het beroep. De Raad oordeelde dat in 1996 alleen het aanleggen van de dijk vergund was en niet de inundatie. De inundatie zou reeds bij een eerdere vergunning, die van 1994 voor het Regiwa-project Mariapeel, vergund zijn en dus 'rechtmatig' zijn (of de natuur er baat bij heeft, komt in zulke procedures abso-

luut niet aan de orde). Wij bestrijden deze rechtmatigheid echter. In de vergunningsaanvraag van 1994 is namelijk alleen sprake van het opzetten van het waterpeil in het Griendtsveens Kanaal zelf en in de sloot langs de noordkant van de weg Griendtsveen-America. Het woord inundatie komt in die vergunningsaanvraag nergens voor, terwijl het in de aanvraag voor de vergunning van 1996 duidelijk genoemd wordt. Als de inundatie in 1996 niet is vergund, dan volgens ons toch in ieder geval ook niet in 1994. We beraden ons nog op juridische stappen hieromtrent, maar zoeken liever naar andere oplossingen via overleg, want het is natuurlijk absurd dat je allerlei kronkelige juridische wegen moet bewandelen om natuurbeheerders op te laten houden met iets waarvan iedereen kan zien dat het schadelijk is voor de natuurwaarden van de Peel.

Aan de provincie Limburg vroegen we in 1999 om 'handhaving'. De instroom van het gebiedsvreemde water vanuit het 'Kanaalbos' naar de Horster Driehoek was namelijk zéker niet rechtmatig. De afdeling handhaving van de provincie leek onze mening wel te delen. Wij konden de betreffende ambtenaar de lekkages van de kanaaldijk laten zien. De provincie is op dit moment nog bezig met het onderzoek.

Eind 1999 haalde het waterschap eindelijk op verzoek van SBB de bovenste plank uit de stuw van het 'Kanaalbos', zodat de waterstand daar wat minder hoog kwam. Daarmee is het gevaar van instroming in de Horster Driehoek gedurende het winterseizoen waarschijnlijk geweken, omdat het water daar dan ongeveer even hoog staat. Het waterschap deed dit overigens met tegenzin. Volgens haar bestaat het water van het 'Kanaalbos' enkel uit regenwater en kwelwater uit de Driehonderd Bunders van de Mariapeel (terwijl toch overduidelijk de hele afwatering van Griendtsveen met bijbehorende landbouwgronden erin gepompt wordt!)

Inmiddels hebben we vernomen dat SBB het waterschap heeft gevraagd om de lekken in de dijk van het Griendtsveens Kanaal te gaan dichten door middel van het aanbrengen van een kleischerm. Wij hebben aangegeven hier op tegen te zijn. Dit zal een vrij grote (en vergunningplichtige) ingreep in het gebied inhouden en het betekent weer het inbrengen van gebiedsvreemd materiaal.

Zo'n dijk is bovendien slechts een doekje tegen het bloeden. De enige goede oplossing is ons inziens dat er in het hele natuurgebied, dus ook in het 'Kanaalbos' enkel met gebiedseigen water gewerkt wordt (overeenkomstig het landelijke en provinciale beleid). Met de inlaat van Maaswater dient te worden gestopt en Griendtsveen mag niet meer door het natuurgebied heen afwateren. Dit laatste stond trouwens al in het "Ecohydrologisch onderzoek Mariapeel-Deurnse Peel" uit 1993, waarvan de beide provincies en het ministerie de opdrachtgevers waren en waarbij het waterschap en SBB in de begeleidingscommissie zaten. Het is nu de hoogste tijd voor zo'n afdoende oplossing.

Ook de EHS moet natter

In Brabant deden zich in 1999 ook waterpeil-problemen voor op de recent door SBB verworven natuurontwikkelingsgronden (EHS). Na overleg met waterschap de Aa had SBB er een aantal dammen gebouwd om die gronden natter te maken. Later werden deze dammen echter door het waterschap verwijderd; ze mogen pas worden aangebracht als een goed totaalplan gemaakt is. Zo'n plan kan echter moeilijk gemaakt worden zolang niet alle EHS-gronden zijn aangekocht -en wanneer dat is weet niemand. Het zou erg jammer zijn als de meest urgente vernattingmaatregelen daar op moeten wachten, juist nu door allerlei instanties geprobeerd wordt de realisatie van 'nieuwe natuur' en de vernatting van de Peelreservaten te versnellen. Een flexibelere opstelling van het waterschap zou daar sterk aan kunnen bijdragen.

WATERAANVOER DOOR PEELKANALEN

De Peelkanalen worden gebruikt voor doorvoer van Maaswater naar grote delen van Noord-Limburg en Oost-Brabant. Vooral de landbouw heeft dit water nodig, maar volgens de waterbeheerders is dit aangevoerde water ook erg geschikt om de verdroogde natuurgebieden te redden.

Daarom willen ze in de toekomst nog meer water aanvoeren. De Werkgroep ziet niet de noodzaak van Maaswater voor de natuur, wel de nadelen. Ook voor de landbouw moeten alternatieven worden gezocht, want de waterdoorvoersfunctie van de Peelkanalen is op den duur niet te verenigen met het duurzame behoud en de ontwikkeling van de natuurwaarden in de Peel.

Het jaar van de grote veranderingen in de Peel was 1853, toen de Helenavaart werd gegraven ter ontwatering van het hoogveen en als transportweg. Omdat ook in die tijd de samenwerking tussen verschillende belanghebbenden niet geweldig was, werd in 1876 nagenoeg evenwijdig aan de Helenavaart ook nog het Kanaal van Deurne gegraven. Beide kanalen kwamen in het noorden samen bij de 'Halte Griendtsveen': Voor de afvoer van turf werd de spoorweg echter al snel belangrijker dan de waterweg.

In 1934 werden deze kanalen onderdeel van de Peel/Raam-stelling, een verdedigingslinie van Nederweert tot Grave, die de militaire functie van de vroeger ondoordringbare Peelmoerassen moest overnemen. Van Griendtsveen tot Grave werd daartoe een anti-tankgracht gegraven. Dit 'Defensiekanaal' werkte ook ontwaterend op de nog aanwezige 'woeste gronden', zodat de mogelijkheden om die te ontginnen groter werden. Voor de landsverdediging heeft het kanaal geen betekenis gehad, maar de ontginningen werden er wel sterk door bevorderd. Ze gingen door tot in de jaren '60, toen grote delen van de Heidse Peel werden omgezet in landbouwgrond.

In die jaren ging een groot deel van het land op de schop ten behoeve van ruilverkavelingen. Op de zandgronden van Brabant en Noord-Limburg waren die vooral gericht op een 'betere' ontwatering. Daartoe werd de detailafwatering van natte percelen geperfectioneerd, rioleringen en nieuwe rechte waterlopen gemaakt en beken 'genormaliseerd', alles om regenwater maar zo snel mogelijk af te voeren.

Te lage grondwaterstand

Dat alles resulteerde in een sterke daling van de grondwaterstand op de zandgronden. Toen al die 'verbeteringen' klaar waren werd zelfs aan de beleidsmakers duidelijk dat er ook nadelen aan zaten. De cultuurtechnici die dit probleem veroorzaakten, vonden ook weer een oplossing: wateraanvoer in de droge tijd. Zo kregen de Peelkanalen in 1973 een nieuwe taak; ze werden tot aanvoergoten waardoor water uit de Maas naar de verdroogde landbouwgebieden stroomde. Daarbij bleek het heel handig dat deze kanalen indertijd precies op de waterscheiding, dus in het hoogste deel van het terrein waren gegraven. Het water kon overal naar toe stromen, zonder kostbare pompen of gemalen.

Wateraanvoer was aanvankelijk alleen bedoeld voor de landbouw, maar toen rond 1989 de politiek zich ook het lot aantrok van verdrogende natuurgebieden (een ander gevolg van de ruilverkavelingen) en de bestrijding van de verdroging tot een speerpuntje van het beleid werd gemaakt, benadrukten de waterbeheerders dat wateraanvoer vooral ook nodig was voor de natuurgebieden.

Landbouwgewassen zijn meestal niet zo kieskeurig. Misschien hebben die er wel vrede mee als er een ingewikkeld en kostbaar afwateringsstelsel wordt gemaakt om regenwater snel af te voeren, terwijl via een ander kostbaar stelsel Maaswater wordt aangevoerd. Maar de planten en dieren die leven in natuurgebieden stellen nu eenmaal hogere eisen. Ze zijn vaak sterk afhankelijk van de kwaliteit en van de natuurlijke fluctuatie van het grondwater, die van plaats tot plaats sterk kan verschillen (en daardoor juist bepalend kan zijn voor eigenschappen waarmee het ene natuurgebied zich van het andere onderscheidt). Schade door verdroging kun je daarom niet simpel herstellen door water aan te voeren, en zeker niet met water uit de Maas, dat hele andere eigenschappen heeft. In allerlei officiële onderzoeken naar de bestrijding van verdroging wordt daarom dan ook duidelijk gesteld: *"Een gebied met een natuurfunctie wordt ook als verdroogd aangemerkt als ter compensatie van een te lage grondwaterstand water van onvoldoende kwaliteit wordt aangevoerd."*

Natuurlijk zoeken voorstanders van wateraanvoer toch naar mogelijkheden om hun activiteiten te rechtvaardigen. Wateraanvoer rechtstreeks naar natuurgebie-

den wordt daarom officieel niet meer toegepast (in de praktijk wel, zie bijvoorbeeld het relaas over de Heidse Peel op blz. 16). In plaats daarvan wordt water naar de omgeving van natuurgebieden gebracht met de bedoeling dat het in de grond dringt en ter plaatse het grondwaterpeil verhoogt. Daarmee bereik je dat het grondwater in het natuurreservaat niet meer zo gemakkelijk wegstroomt naar de omgeving. Misschien biedt die benadering hier en daar wat mogelijkheden -maar enkel als een tijdelijke oplossing; je kunt natuur moeilijk tot in lengte van dagen afhankelijk laten zijn van kunstmatige wateraanvoer.

Maar er zitten aan de methode nog andere, heel duidelijke nadelen. Het gedrag van grondwaterstromen is nauwelijks bekend; het aangevoerde water kan ook het grondwater in de natuurgebieden beïnvloeden. En erg belangrijk is ook het effect op alle waterlopen die gebruikt worden voor wateraanvoer naar natuurgebieden. Die watergangen in de buurt van natuurgebieden zijn nu nog vaak de enige watergangen in de streek die niet (of nauwelijks) onder invloed staan van aangevoerd gebiedsvreemd water (Recent onderzoek toont het belang ervan aan; zie kader).

Waterakkoord

In 1994 hebben de waterschappen en de beide provincies een waterakkoord gesloten over de wateraanvoer naar Oost-Brabant en Noord-Limburg. Ze hebben daarbij geïnventariseerd hoeveel er nu wordt aangevoerd en wat er in de toekomst nodig is (voor de bestrijding van de verdroging en voor de scheepvaart). Het gaat om aanvoer vanuit de Maas via de Peelkanalen en via de Zuid-Willemsvaart. Op bijgaand kaartje uit het rapport zijn de punten aangegeven waar water uit de kanalen wordt afgetapt. Nu gebeurt dat nog voornamelijk ten behoeve van de landbouw, maar in het rapport wordt voor de toekomst ook heel wat extra gevraagd voor 'de arme natuurgebieden'.

Natuurlijk worden in het Waterakkoord 1994 ook mooie kreten als 'waterbesparing', 'waterconservering', 'duurzaam functioneren van watersystemen' en 'structurele maatregelen' gebruikt, en er wordt zelfs de mogelijkheid geopperd van 'beperking van de afwateringscapaciteit' en 'verhoging van de ontwateringsbasis'. Maar "een substantiële bijdrage van deze maat-

Onderzoek Natuur en Waterkwaliteit
 Op initiatief van de Werkgroep is in 1999 voor de Projectgroep Water van de streekcommissie Peelvenen onderzocht 'in hoeverre de natuurdoelen voor de EHS in de Peelvenen haalbaar zijn mét of juist zonder aanvoer van Maaswater uit de Peelkanalen'. Dit onderzoek is nog niet afgerond, maar de voorlopige resultaten geven aan dat zich in het Peelgebied een heel bijzondere situatie voordoet omdat overal grondwater met een hoog ijzergehalte opkwelt. Dit ijzer is in staat fosfaten uit het water vast te leggen. Daarom hebben veel van deze wateren, ondanks een sterke overbemesting van de omgeving, tot nu toe toch nog hun natuurlijke, voedselarme karakter behouden.

regelen is hooguit op lange termijn te verwachten omdat daartoe landbouwgronden uit productie genomen moeten worden. In het vervolg van deze nota wordt hier geen rekening mee gehouden." De provincies verleenden dan ook hun medewerking aan de plannen, die in eerste instantie gericht waren op het vergroten van de gemalen waarmee het Maaswater in de kanalen wordt gepompt. Deze werken liepen flinke vertraging op, omdat alles aanmerkelijker duurder bleek; ze worden binnenkort uitgevoerd.

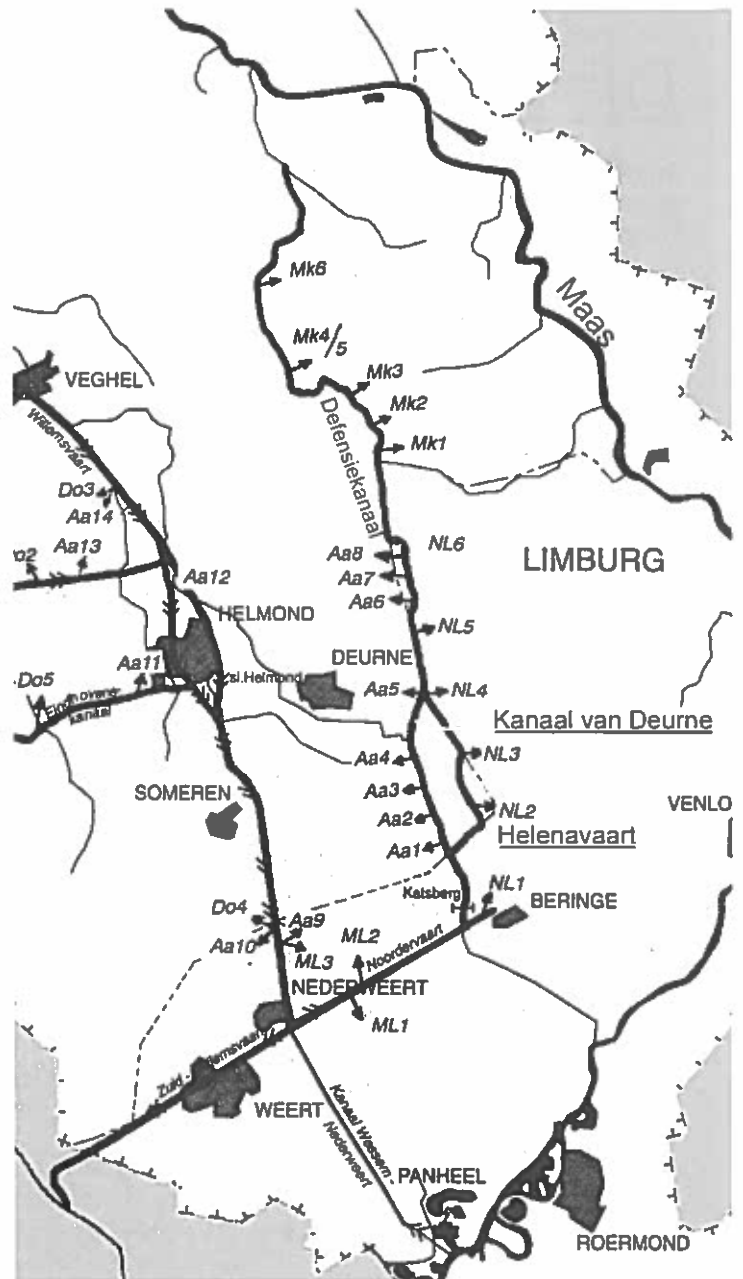
Bezwaren afgewezen

Werkgroep Behoud de Peel heeft bezwaar gemaakt tegen de plannen omdat wateraanvoer ten behoeve van de natuur een heilloze weg is. In maart 1999 wees de arrondissementsrechter deze bezwaren af: het waterakkoord was een uitwerking van reeds goedgekeurde plannen en wateraanvoer was in overeenstemming met het provinciaal waterhuishoudplan en met de aanpak van de bestrijding van de verdroging. Daarbij is conservering van gebiedseigen water erg belangrijk, maar zolang dat nog niet goed werkt, is aanvoer van gebiedsvreemd water een goede oplossing. De negatieve gevolgen van die oplossing overheersen niet, stelde de rechter.

In de nota's bij het waterakkoord wordt ook gesignaleerd dat de doorvoercapaciteit van de Peelkanalen niet groot genoeg is om al het water te verwerken dat volgens de waterschappen in de toekomst nodig is voor landbouw en natuur. Een oplossing voor dat knelpunt wordt niet gegeven. Nu valt er op de nauwkeurigheid van die toekomstverwachting wel wat af te dingen. In het rapport wordt bijvoorbeeld nog uitgegaan van recht-

De kanalen waardoor Maaswater aangevoerd wordt naar Noord-Limburg en Oost-Brabant. Voor de Peel zijn vooral van belang de Helenavaart en het Kanaal van Deurne, die bij Griendtsveen samenkomen en dan als Defensiekanaal noordwaarts doorlopen. Uit deze kanalen wordt op verschillende plaatsen water afgetapt:

Door waterschap de Aa op 8 plaatsen (Aa1-8) totaal 1,65 m per seconde (in de toekomst 2.25 m) en door waterschap Peel en Maasvallei op 6 punten (NL1-6) totaal 1,5 m (gepland 3.93 m). In het noorden onttrekt waterschap De Maaskant op 6 punten (Mk1-6) in totaal 0,5 m; dat verandert in de toekomst niet.

streekse toevoer van Maaswater in de Mariapeel. De Werkgroep heeft jarenlang heel wat moeite moeten doen om iedereen ervan te overtuigen dat zoiets funest is voor de Peelnatuur, maar nu is dan zelfs het waterschap ervan doordrongen dat zoiets niet meer kan.

Maar ook de wat minder rechtstreekse aanvoer van Maaswater naar natuurgebieden is in de meeste gevallen overbodig en ongewenst. Het is dus wat voorbarig daar nu al extra capaciteit voor te scheppen.

Toch is het waterschap in 1999 druk bezig geweest met plannen om de capaciteit van het Kanaal van Deurne te vergroten. Dat blijkt niet gemakkelijk, want het kanaal is al tot het randje toe gevuld. Vergroten kan alleen met ingrijpend graafwerk. Daarbij wordt ongetwijfeld schade toegebracht aan het natuurmonument waar dit kanaal doorheen loopt. Tegen dergelijke werken zal WBdP dan ook zeker bezwaar maken, vooral omdat is ge-

bleken dat de waterdoorvoerfunctie van de beide Peelkanalen nu al ernstige schade toebrengt aan de Peelnatuur, omdat zowel de waterkwaliteit als de kwantiteit er negatief door beïnvloed wordt. Volgens WBdP moeten de Peelkanalen uiteindelijk bevrijd worden van de waterdoorvoerfunctie waarmee ze zijn opgezadeld. Het zou dan ook zinniger zijn als de waterschappen eens een serieuze studie lieten uitvoeren naar alle alternatieven.

Je kunt nu eenmaal niet streven naar een omvangrijk, weinig kwetsbaar hoogveengebied met een natuurlijk watersysteem, en dat gebied tegelijk gebruiken als een (niet waterdichte) doorvoerroute voor geweldige hoeveelheden water van slechte kwaliteit. Zo'n permanente aantasting van de natuurwaarden is zelfs niet verantwoord als je met dat water natuurwaarden elders zou verbeteren.

DE LIJDENSWEG VAN DE HEIDSE PEEL

In de Heidse Peel werd in 1996 een Regiwa-project (=Regionaal Integraal Waterbeheer) uitgevoerd met als officieel doel de verdroging van de natuurgebieden tegen te gaan door water aan te voeren. Het lijkt er nu op dat alleen de landbouw voordeel heeft van dit project, waartegen WBdP vanaf het begin bezwaren gemaakt heeft.

De natuurgebieden hebben in elk geval alleen maar schade geleden door het nieuwe waterregime.

De Heidse Peel, gelegen aan de westkant van het dorp Ysselsteyn, werd in 1964/'65 grotendeels ontgonnen. Alleen enkele heel natte stukken waren voor de landbouw niet interessant en die liggen nu als kleine Peelrestanten temidden van de akkers. Deze zes snippers, totaal 125 ha, worden beheerd door Staatsbosbeheer. In twee van deze stukken komen bijzonder mooie complexen oude veenputten voor; in die putten is nog levend hoogveen aanwezig.

Op de ontgonnen stukken hadden de landbouwers veel wateroverlast. De gronden zijn daarom voorzien van drainages en omgeven door onwijs brede en diepe afwateringssloten, die het overtollige water richting Defensiekanaal voeren. De overgebleven stukken Peelnatuur zijn aan bijna alle kanten omringd door zulke diepe afwateringen; sommige worden er ook nog door doorsneden.

Bij een onderzoek door de Heidemij in 1994 werd vastgesteld dat de verdroging van de natuurgebieden vooral werd veroorzaakt door die diepe afwateringssloten en mogelijk ook door gewaskeuze op de akkers en door onttrekking van grondwater ten behoeve van beregning van de intensief gebruikte landbouwgronden. De grondwaterstand schommelt daardoor één tot anderhalve meter. In een ven in een van de Peelrestanten was de variatie in waterpeil slechts 30 cm; de afsluitende lemlagen die hier overal in de bodem lijken voor te komen, zijn onder dit ven blijkbaar nog intact.

Door die diep ingegraven sloten wordt ook de grondwaterstand van de Peelrestanten veel te laag. De veenlagen zijn wel goed in staat om vocht vast te houden, maar als het veen rust op een uitgedroogde ondergrond, verdroogt het toch te veel. Op basis van het Heidemij-onderzoek werd het Regiwa-plan voor bestrijding van de verdroging door wateraanvoer

gemaakt. WBdP maakte daar bezwaar tegen (omdat ze het een slechte manier vond om de verdroging te bestrijden); enkele boeren maakten ook bezwaar (omdat ze wateroverlast vreesden); Staatsbosbeheer maakte geen bezwaar.

De meest voor de hand liggende oplossing, het dichtmaken van de drainerende sloten, kwam in het plan niet ter sprake. De sloten moesten blijven (er werden er zelfs nog wat meer gegraven) en gevuld worden met aangevoerd Maaswater. Dit aangevoerde water moest voorkomen dat het grondwater uit de natuurgebieden via de sloten zou wegvloeien. Voor het vullen van de sloten is alleen Maaswater beschikbaar (aangevuld met vervuild water van de landbouwgronden). De kwaliteit daarvan is voor de Peelnatuur volstrekt ongeschikt. Maar, staat in de plannen, dat aanvoerwater zal hooguit in een tien meter brede randstrook het natuurgebied kunnen binnendringen en daar de vegetatie ongunstig beïnvloeden; "Behoud, herstel en ontwikkeling van hoogveen- en vochtige heidevegetaties is in deze zones vrijwel uitgesloten". Maar de rest (het centrum) van het natuurgebied zou dan gespaard en voldoende nat blijven.

Helaas bestaan deze kleine Peelrestanten voor een wel erg groot deel uit zulke bedreigde randen. En juist bij de meest waardevolle Peelrestanten met turfputten strekken de gebieden met open water zich uit tot aan de randen! Verontreiniging die via het grondwater aan de rand binnendringt vermengt zich met het oppervlaktewater en verspreidt zich door het hele gebied. Een sluipend proces, dat helaas niet zo gemakkelijk is aan te tonen, maar dat funest is voor de hoogveenvegetaties.

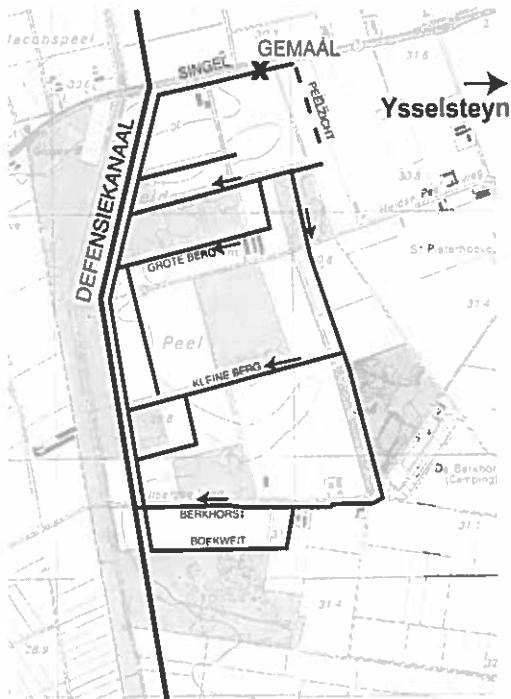
Waterschap helpt natuur (om zeep)

Toen in 1997 het werk gereed kwam bleek er nog heel wat meer mis. In het vorige jaarverslag schreven we al dat in één stuk van de Heidse Peel het Maaswater via niet afgedamde zijsloten en door en over het schouwpad het gebied instroomde. Die zijsloten zijn in '98 afgedicht. Het Waterschap ontkende echter dat water via het schouwpad het gebied indrong, ook al toonden we dat met foto's overduidelijk aan. In de winter -toen de waterstand in de aanvoersloten was verlaagd- stroomde het water vanuit het veenputtencomplex door het lekke schouwpad naar de aanvoersloot terug. Het bewijs dat het schouwpad zo lek was als een zeef was daarmee geleverd. We lieten dit ook aan SBB zien. Het Waterschap wilde het echter nog steeds niet geloven.

Begin 1999 groef het Waterschap, met instemming van SBB, twee gaten in de rand van het veenputtencomplex om het water (wat in de natte winter net weer met aardig wat regenwater was aangevuld) er uit te laten stromen. Men vond dit nodig om de voedselverrijking kwijt te raken, die volgens het Waterschap echter niet was veroorzaakt door de instroming van het gebiedsvreemde water, maar door wat ze noemen 'interne eutrofiëring'. Daarna werden de gaten weer gedicht, maar met duikers erin, die met een klep waren afgesloten. Vervolgens werd door het Waterschap de waterstand in de aanvoersloot

De sloten langs de Peelreservaten van de Heidse Peel werken in de winter drainerend. 's Zomers vervuilen ze het grondwater van de natuurgebieden met Maas- en landbouwwater.

De watergangen voor aan- en afvoer van water rond de Peelrestanten (in grijs) van de Heidsche Peel

ren. De waterstand in de sloten wordt alleen verhoogd in perioden waarin dat voor de landbouw gunstig is. In de winter wordt -ten behoeve van de landbouw- een veel lagere stand aangehouden, en volgens het draaiboek van het waterschap begint de winter al in september (dan wordt een begin gemaakt met het verlagen van de waterpeilen) en eindigt hij pas als 'alle voorjaarswerkzaamheden op de akkers zijn voltooid'. Dat betekent in de praktijk dat gedurende de acht regenrijkste maanden van het jaar het peil in de sloten zo laag is, dat die sterk drainerend werken. Er is dus geen enkele kans dat de grondwatervoorraad weer wordt aangevuld met gebiedseigen water (wat een van de belangrijkste doelstellingen van het project was). In de zomermaanden is de gemiddelde neerslag niet genoeg om het vocht dat door de planten wordt verdampt aan te vullen; in die tijd vindt er dus ook geen aanvulling van de grondwatervoorraad plaats. Maar omdat het Maaswater in de sloten dan erg hoog wordt opgezet dringt dit vuile water wel door in de ondergrond en heeft grote invloed op de kwaliteit van het grondwater. Dus zelfs als er geen lekkages zijn mag het aanvoerwater nooit hoger staan dan de natuurlijke waterstand in de Peelreservaten, omdat het anders onherroepelijk binnen zal dringen. Het Waterschap en SBB zijn hier echter nog steeds niet van overtuigd.

Een afdoende oplossing voor deze natuurgebieden kan pas worden bereikt als de sloten niet meer nodig zijn voor het afwateren van landbouwgrond; daartoe zullen die gronden uit productie moeten worden genomen.

Tot nu toe hebben de natuurwaarden van grote delen van de Heidsche Peel alleen maar meer schade opgelopen door dit vernattingsproject. Het enige 'positieve' is, dat het een schitterend voorbeeld is om aan tonen hoe onzinnig en hoe gevaarlijk wateraanvoer ten behoeve van de natuur is.

In april '99 is door de Arrondissementsrechter eindelijk een oordeel geveld over de bezwaren die WBdP tegen dit wateraanvoerproject had. De rechter vond, op basis van een advies van de Stichting Advisering Bestuursrechtspraak, de opzet van het project niet schadelijk voor de natuur. Het mocht dus worden uitgevoerd; of de wijze waarop het was uitgevoerd bevorderlijk was voor de gestelde doelen kwam echter niet ter sprake.

Sinds de minister het uitstekende besluit nam een "nee, tenzij"-beleid te gaan voeren met betrekking tot jacht in natuurgebieden, worden steeds minder vergunningen afgegeven voor de jacht. Ook in de Peel is dat te merken. We wonen een bezwaarprocedure tegen een besluit van GS Brabant in verband met jacht in de Bult. De inzet was met name de jacht op het ree, die GS toe wil staan vanwege de mogelijke schade bij enkele tuinderijen. De minister vond dat jagen zeker niet kon zolang er geen raster is ter bescherming van de schadepercelen. Ook een andere procedure wonnen we: de Raad van State wees gedeceideerd een beroep af van Wildbeheereenheid den Ouwe Peel tegen het ministerie van LNV, dat weigerde vergunning te geven voor jacht op diverse diersoorten in de Maria-peel.

Jachtkoepel

Het lijkt er dus op dat wat de jacht betreft de Werkgroep haar doel gaat bereiken: zichzelf overbodig maken omdat de overheid voldoende waakt voor de belangen van de natuur. WBdP neemt nu alleen nog deel aan besprekingen om te komen tot een samenhangend wildbeheer in de omgeving van de Verheven Peel en de Heidsche Peel. Deelnemers zijn verder de plaatselijke WBE (jagersverenigingen), enkele landbouworganisaties, Staatsbosbeheer en aanvankelijk ook de provincies. Een belangrijk resultaat van deze 'jachtkoepel' is de productie van een schadeformulier voor het zo controleerbaar mogelijk samenstellen van schadegegevens. De betrouwbaarheid van de tot nog toe beschikbare gegevens was namelijk een groot probleem.

De provincies trokken zich begin dit jaar terug uit dit overleg omdat hun adviserende rol mogelijk conflicten kan opleveren met hun taak, vergunningsaanvragen objectief te toetsen. In de jachtkoepel is nu nog discussie over eventuele jachtverhuur in de randgebieden van de Peel, zoals de EHS-gebieden. In de Heidsche Peel is de jacht al een tijdje verhuurd. In het Molentje-waarmee de Werkgroep zo'n bijzondere band heeft- kan dat gelukkig niet, want dat is en blijft voorlopig nog eigendom van Natuurmonumenten, al is het dan aan Staatsbosbeheer in beheer gegeven.

weer bijna net zo hoog opgestuwd als in '98. Het kanaalwater liep toen dus voor de tweede keer door en over het schouwpad het veenputtencomplex in! Omdat het eerst was leeggelaten kon er zelfs extra veel Maaswater het gebied instromen. Ook via de aangebrachte klepduikers, die niet waterdicht bleken, liep het water het gebied in. Binnen twee dagen was het Peelgebied weer volgestroomd met Maaswater. Nadat wij in de pers gebracht hadden dat het Waterschap dit natuurgebied aan het vernielen was, is het peil door het Waterschap verlaagd. Enkele dagen later stond het echter opnieuw even hoog. Daarmee liep er dus voor de derde keer kanaalwater het gebied binnen.

Na een door ons georganiseerd terreinbezoek met de provincie, SBB en het Waterschap erkende ook het Waterschap dat het fout zat. Het waterpeil werd echter niet verlaagd. Volgens het Waterschap zou verdere binnendringing van het Maaswater niet gebeuren, vanwege de tegenstand van wat zij het gebiedseigen water noemde. Op initiatief van SBB is later het gedeelte van het schouwpad waarin de grootste lekken zaten iets opgehoogd. Volgens ons is dit echter niet de oplossing. Zo'n smalle strook (maar een paar meter breed) tussen de aanvoersloot en de Peel krijg je nooit (blijvend) waterdicht.

De kern van het probleem

Door al deze aandacht voor de gevolgen van wanbeheer kreeg de essentie van het probleem echter nauwelijks aandacht: het gebiedsvreemde water in de sloten hoeft helemaal niet zo hoog te staan, en het zou nog veel beter zijn als er vlak langs en door de reservaten niet zulke diepe sloten wa-

Meijels weidevogelconvenant

Ter bescherming van het weidevogelgebied in het Schepersbergpeelke in Meijel, tot voor kort het belangrijkste weidevogelgebied van Limburg, werden in het bestemmingsplan van 1992 strenge voorschriften opgenomen over het scheuren van grasland. Echter net voor de beschermende maatregel werd geëffectueerd werd het voor de weidevogels noodzakelijke grasland bijna volledig omgeploegd. Een min-min situatie voor landbouw en natuur.

De overeenkomst is getekend door LLTB, Agrarisch Platform, IVN, WBdP en het gemeentebestuur van Meijel. Samen zullen we streven naar het behoud en vergroten van de weidevogelpopulatie in de drie weidevogelgebieden van Meijel, in totaal 300 ha. Dat proberen we te bereiken door het realiseren van

- een zo groot mogelijke oppervlakte grasland,
- een voor de weidevogels gunstig beheer,
- voor de weidevogels gunstig waterpeil en
- een zo groot mogelijke openheid.

Elke partij heeft zichzelf concrete taken

Wulp, op nest in grasland

De discussie over de uitbreiding van een bedrijf aan de Nederweerderdijk aan de rand van het weidevogelgebied leidde tot een intentieverklaring van LLTB en WBdP over het weidevogelgebied. Die intentieverklaring is in '99 uitgewerkt tot een degelijk, door alle betrokken partijen gedragen convenant.

De strenge voorschriften over het scheuren van grasland gaan verdwijnen. De agrariërs krijgen ruimte voor een meer flexibele bedrijfsvoering. Zij zullen op vrijwillige basis trachten de omstandigheden voor de weidevogels te verbeteren. Dankzij goed overleg tussen landbouw en natuur volgens het groene poldermodel is zo een min-min situatie omgebogen tot een win-win situatie.

opgelegd. Zo zal de gemeente ondermeer bij het opnieuw verpachten van gronden eisen dat er grasland komt en blijft en dat de openheid vergroot wordt door het weghalen van beplanting. De grondgebruikers zullen nesten melden, bij werkzaamheden de vogels en hun nesten ontzien en vooral ook zoveel mogelijk grasland realiseren. Voor goede broedresultaten krijgen ze een beloning. Het IVN zal zorgen voor bescherming van de nesten en het verzamelen van broedgegevens.

Aan de hand van die gegevens zal jaarlijks een evaluatie plaatsvinden en zullen zo nodig aanvullende maatregelen genomen worden.

De IJzeren Rijn

Al enige jaren zoekt de haven van Antwerpen naar betere verbindingen met het achterland. De autowegen raken steeds voller en goederentreinen van Antwerpen naar Duitsland rijden nu over de Montzen-route door de Ardennen. De Belgen willen een korte route naar het Ruhrgebied door vlak terrein. Ze willen de IJzeren Rijn, de in 1879 aangelegde en sinds 1991 niet meer gebruikte route Antwerpen-Hamont-Weert-Roermond-Mönchengladbach weer benutten.

Het verschijnen van de startnotitie voor het hiervoor nodige Milieu-Effect Rapport (MER) deed de kranten bol staan. Diverse routes zullen onderzocht worden, o.a. Hamont-Weert-Roermond (oude tracé) met variaties; Hamont-Weert-Roermond-Venlo; Weert-Eindhoven-Venlo. Een variant die de provincie Noord-Brabant nadrukkelijk onderzocht wil hebben is een route vanaf Turnhout langs de A-67 tot Asten en dan afbuigend langs Liessel naar Griendtsveen.

De provincie Limburg en allerlei Limburgse groepen willen geen spoorlijn door het natuurgebied de Meinweg of door Limburg hebben. De Meinweg valt onder de Habitatrictlijn.

De Werkgroep heeft zich niet uitgesproken over een tracé. Daarvoor is de startnotitie niet bedoeld. Het gaat er om welke aspecten onderzocht moeten worden. We hebben de overheid erop gewezen dat de natuurgebieden van de Peel gezegend zijn met nog meer statussen dan de Meinweg en dat vele (beschermde) diersoorten in en om de reservaten leven. Duidelijk moet worden wat de statussen voor gevolgen hebben voor het intensiever gebruik van de bestaande Brabant-route en een eventuele route langs de A67. In beeld dient te worden gebracht wat de gevolgen zijn voor de hydrologie van natuurgebieden en de omgeving, voor de ecologische verbindingzones en voor de groene Hoofdstructuur/Provinciale Ecologische Structuur. Inzichtelijk moet worden hoe het reken- en meetvoorschrift rekening houdt met de natuurwaarden. Ook dient duidelijk te worden hoe eventuele schade aan natuur en landschap gecompenseerd wordt.

De Minister van Verkeer en Waterstaat is genegen voorlopig alvast de Brabant-route door Breda-Tilburg-Eindhoven-Venlo te laten gebruiken. Het onderwerp IJzeren Rijn zal nog wel een aantal jaren doordenderen.

RUIMTELIJK BELEID VAN DE PROVINCIES

Provincie Noord-Brabant

In 1999 is een probleem- en oorzakenanalyse t.b.v. het toekomstige streekplan uitgevoerd met vertegenwoordigers uit de Brabantse samenleving. WBdP was hierbij betrokken. Dit resulteerde in de nota 'Brabant onverbloemd' en 'Brabant onverbloemd op schema'. Een van de conclusies is dat we zorgvuldiger met de overgebleven natuurwaarden moeten omspringen. De druk daarop is groot, hetgeen ook blijkt uit de Natuurbalans.

Glastuinbouw-visie

De provincie heeft een visie voor de glastuinbouw vastgesteld. Niet overal zal vestiging en uitbreiding van glas meer kunnen. Voor de Peelregio zijn geen grootschalige projectvestigingsgebieden opgenomen maar enkele 'vestigingsgebieden' (Deurne-oost, Asten-Heusden en Someren-Eind) en enkele 'clusters' (Helenaveen, Neerkant en Heitrak). In vestigingsgebieden kan meer dan in clustergebieden. In clusters is doorgroei van bestaande bedrijven mogelijk, mits daar op lokaal niveau tussen gemeenten onderling samen met het bedrijfsleven en natuur- en milieu-organisaties afspraken over zijn gemaakt. In Asten heeft dit overleg plaatsgevonden. In Heitrak komen geen nieuwe bedrijven. Per bedrijf zijn afspraken gemaakt. Willen ze doorgroeien dan moeten ze verkassen naar een vestigingsgebied. In Deurne is nog geen overleg tussen de partijen geweest.

In Asten is vanwege de afspraken meegewerkt aan een verplaatsing van een glastuinbouwbedrijf nabij de Heitrak uit de hydrologische bufferzone naar een locatie nabij de Astense Aa, op een minder kwetsbare plek.

Bouwen op (zee)zand

De provincie Brabant heeft een ontwerpnota voor grondstoffen voor ophogingsdoeleinden gepresenteerd. We hadden het nodige commentaar hierop: De behoefteprognoses voor ophoogzand zijn onvoldoende onderbouwd. Aan de beleidsvelden milieu, economie en ruimtelijke ordening, die bij de afweging worden betrokken, dienen natuur en landschap toegevoegd te worden. In de (nabijheid van) de Groene Hoofdstructuur moeten geen ontgrondingen meer toegestaan worden, tenzij ze hierin passen.

GS vindt dat aanvragen voor ontgrondingen binnen 500 m van de natte GHS kritisch beoordeeld moeten worden. Wij

vinden dit te krap. Denk alleen al aan de 2 km hydrologische bufferzone voor normale agrarische ingrepen rond de Grootte Peel. Gevraagd is om alvorens een ontgrondingsvergunning af te geven een ecohydrologisch onderzoek in te stellen. Pas daarna zou de vergunningsaanvraag in procedure moeten komen. Naar onze mening sluit dit goed aan bij het bufferbeleid voor kwetsbare natuurgebieden. Verder is er opheldering gevraagd over wat de provincie verstaat onder gebieden met aardkundige waarden: gebieden zoals aangegeven in het streekplan of in de nota GEA-objecten van Noord-Brabant? In beide gevallen is het noodzakelijk een verbod op afgraven in het provinciaal beleid op te nemen.

Waterschap De Aa

Op diverse manieren is de werkgroep betrokken bij de werkzaamheden van het waterschap De Aa. Zo neemt ze deel aan een klankbordgroep voor zaken die rond de Peel spelen. Er heeft overleg plaats tussen diverse maatschappelijke groeperingen voor wat betreft het beheer van het oppervlaktewater. Uiteraard komt daarbij ook het beheer van de Peel ter sprake.

In 1999 is er met een groot aantal partijen gewerkt aan de Stroomgebiedsvisie voor Astense Aa en Oude Aa. In de visie zijn ideeën uitgewerkt voor de invulling van de ecologische verbindingzone van de beide beken. De Oude Aa krijgt een 'stepping-stone-karakter', terwijl de Astense Aa meer ruimte krijgt. Hier en daar kan deze weer gaan meanderen, wordt het waterbergend vermogen vergroot en wordt over het hele traject de invloed van landbouwwater sterk teruggedrongen door de afwatering van landbouwgronden om te leggen. De Astense Aa zal straks voornamelijk met Peelwater gevoed worden. Het inlaten van Maaswater wordt dan stopgezet. Zo komt weer iets van het oorspronkelijk karakter terug.

Gelijktijdig maakte een agrarische werkgroep vanuit het Landbouw Ontwikkelingsplan (LOP) van Deurne plannen om anders om te gaan met water in de landbouwgebieden. Zo wil men o.a. met stuwtjes bereiken dat water langer wordt vastgehouden, worden waterstanden gemeten en sloten verondiept. Dit moet samen met beregenen op maat en vervolprojecten een opstap vormen naar 'watermanagement op bedrijfsniveau'. Wij juichen dergelijke ontwikkelingen toe.

Provincie Limburg: Nota Natuur en Landschapsbeheer 2000-2010

Op 5 februari 1999 werd door Provinciale Staten van Limburg de Nota Natuur en Landschapsbeheer 2000-2010 vastgesteld. Deze nota is het belangrijkste beleidsdocument voor het natuurbehoud in Limburg. De kaarten bij de nota tonen het meest actuele beeld van de provinciale ecologische structuur (PES). Dit is de provinciale uitwerking van de ecologische hoofdstructuur. De Limburgse Peelvenen komen op de kaart redelijk tot goed uit de verf. Rond de Mariapeel, de Grootte Peel, de Zoom en de Banen is een ca 50-400 meter brede ecologische ontwikkelingszone aangegeven. Een stap in de goede richting. Helaas blijft onduidelijk wat de mogelijkheden zijn voor grondverwerving in deze ecologische ontwikkelingszones.

Opvallende missers zijn het ontbreken van een ecologische ontwikkelingszone rond de Heidse Peel en het geheel ontbreken van het Limburgse Molentje op de kaart. Vooral de op de kaart duidelijk zichtbare losse fragmenten waaruit de Heidse Peel bestaat schreeuwen om een betere bescherming. De oplossing is de losse delen aaneen te smeden tot een robuust natuurgebied. Hierdoor zou de randlengte met het natuurvijandige agrarische gebied aanzienlijk afnemen.

De provincie is zich duidelijk bewust van het feit dat de grondverwerving ten behoeve van het natuurbehoud sneller moet gaan dan het huidige tempo. Door de opstelling en uitvoering van aankoopstrategieplannen, de inzet van extra middelen, meer mogelijkheden voor uitruil van landbouwgronden en de inzet van het landinrichtingsinstrument voor grondverwerving hoopt men meer gronden aan de natuurgebieden te kunnen toevoegen. Een aantal van deze maatregelen zijn inmiddels al van kracht in de Peelvenen.

In de beleidsnota zit ook een duidelijke soortgerichte ingang. Er is een lijst opgenomen van bedreigde en/of beschermde soorten in Limburg. Hiervan komt een groot aantal voor in het Peelgebied.

De ondertitel van dit document 'Een kader voor samenwerking en tijdige realisatie van natuurdoelen' spreekt ook de Werkgroep zeker aan. We willen graag meewerken om de voor de Peel geformuleerde doelen te realiseren.

RUIMTELIJK BELEID VAN DE GEMEENTEN

Asten

• De gemeente Asten presenteerde in '99 een toeristisch-recreatief plan. Het was weinig schokkend qua inhoud, al klopte de pers het weer eens behoorlijk op. Er zou sprake van zijn dat iemand vlakbij de Grote Peel een overdekte dagattractie, een thema-park over Peelsagen zou willen gaan ontwikkelen. De sagen bleken gelukkig eerder een fabeltje. De gemeente is wat boos op de pers en liet weten zich juist heel terughoudend op te stellen rondom de Peelvenen. Toch wil de gemeente recreatieve ontwikkelingen toelaten in de rand van de bufferzone, en wel aan de Gezande Baan, bij de Witte Bergen. Natuurlijk maken we bezwaar tegen dit soort ontwikkelingen als we er een gevaar voor de Peel in zien.

• Mede namens de Brabantse Milieufederatie en IVN Asten-Someren had WBdP bedenkingen ingebracht tegen het bestemmingsplan buitengebied van Asten. De gemeenteraad had nagenoeg geen van de door ons ingebrachte bezwaren gehonoreerd. Gedeputeerde Staten bleek gelukkig meer oog te hebben voor de belangen van natuur en landschap. Uitbreiding en nieuwvestiging van landbouwbedrijven en de omschakeling naar niet-grondgebonden sectoren wordt aan banden gelegd (zeker in de buurt van kwetsbare gebieden). Ook het gebruik van tijdelijke teeltondersteunende voorzieningen en het hergebruik van vrijkomende stallen is ingeperkt. Het aanlegvergunningstelsel voor scheuren van grasland moet conform de provinciale regels. Toch bleven er nog voldoende zaken over die beroep bij de Raad van State nodig maken, o.a. de veiligstelling van de Groene Hoofdstructuur, het aanlegvergunningstelsel (o.a. het verharden van wegen, boomteelt in de GHS, de mogelijkheid van bouw van veldschuren in ganzengebieden) en de afstemming van regels voor de waterhuishouding met het keur van het waterschap.

Deurne

• Bestemmingsplan buitengebied: Op het voorontwerp-bestemmingsplan voor het buitengebied is uitgebreid gereageerd. De gemeente wil de landbouw en andere sectoren flink de ruimte geven om te kunnen groeien en nieuwe activiteiten te ontplooiën in het buitengebied, vaak ten koste van de waarden van natuur en landschap. Hiermee gaat ze voorbij aan allerlei beleid van de nationale overheid en de provincie en aan de visie die ontwikkeld is in het kader van de Peelvenen.

De Provinciale Planologische Commissie heeft zich in nagenoeg dezelfde zin uitgelaten over het voornemen. In de Raad voor het Buitengebied heeft de gemeente toegezegd de

kritiek ter harte te zullen nemen en de opmerkingen in het ontwerpplan te verwerken. Een hele klus. We zijn benieuwd of dit wel afdoende gebeurt.

• Beschermd Dorpsgezicht: De gemeente Deurne heeft diverse malen via de pers laten weten dat de omgeving van Helenaveen definitief is aangewezen als beschermd dorpsgezicht (we schreven al over dit voorgenomen besluit in het jaarverslag over 1997).

Een definitieve aanwijzing wordt o.a. in de Staatscourant gepubliceerd. Wij hebben die publicatie nooit gezien. Navraag iedere keer opnieuw wanneer een soort gelijk bericht gepubliceerd werd leerde ons dat de wens de vader van de gedachte was. In 1999 is er gewoon nog geen definitief besluit over de aanwijzing genomen.

• Boerderijsplitsing in de Verheven Peel: De gemeente Deurne wil een al bestaande bewoningssituatie van 2 woningen in één pand legaliseren met een bestemmingsplannetje. Naar aanleiding van onze in een zienswijze verwoorde kritiek op dit plan wilde de gemeente ons in veel punten tegemoet komen, behalve het belangrijkste: de maximaal toegestane oppervlakte aan bijgebouwen. Een maximum van 110 m² per woning vinden we veel teveel en buiten verhouding, zeker op een smal strookje cultuurland helemaal in het hart van de Peel. Ook lijkt het ons noch nodig noch logisch dat een overtreder na legalisatie bovendien nog extra rechten krijgt. Belangrijk is ook, dat dit geval een soort testcase inhoudt richting de provincie voor het nieuwe bestemmingsplan buitengebied: de gemeente wil graag overal in het buitengebied die 110 m² bijgebouwen mogelijk maken.

Kamperen bij de Peelboer

Dit najaar signaleerden wij de aanzienlijke uitbreiding van het veldje van een minicamping in Helenaveen, op een plek die direct grenst aan en aan drie zijde omgeven wordt door de Deurnese Peel. Een mooie plek om te kamperen natuurlijk, maar gezien vanuit de belangen van de natuur is verblijfsrecreatie op zo'n

plek minder gewenst. Bovendien ligt in de directe omgeving een belangrijke dassenburcht. Kan dat nu zomaar? De exploitant heeft een ontheffing voor ten hoogste 15 standplaatsen en dat aantal caravans staat er ook. In zo'n ontheffing staan geen oppervlaktematen aangegeven, dus mag het terrein wettelijk gezien gerust ruimer opgezet worden. Maar het is niet gewenst dat de camping daarmee (nog) dichter naar de Peel toe schuift. En uitbreiding is uiteraard onbespreekbaar.

Glastuinbouw in Deurne

• De provincie keurde het plan voor de vestiging van glastuinbouwbedrijven aan de Aardbeiweg af. Later kwam ze hier op terug en wil ze de vestiging van kassen toestaan wanneer die bedrijven uit de natuurontwikkelingsgebieden verplaatst worden om plaats te maken voor de natuur. In die zin sluit dit aan bij het convenant glastuinbouw dat we met de tuinders van Helenaveen hebben gesloten. Een probleem is dat in het bestemmingsplan staat dat vestiging mogelijk moet zijn voor tuinders uit Helenaveen en omgeving. Wat is 'Helenaveen en omgeving'? De gemeente verstaat hieronder de natuurontwikkelingsgebieden van de Peelvenen en Neerkant. Wij vinden dit te ruim. De zaak ligt nu bij de Raad van State. De provincie en gemeente hebben over de kwestie een nader overleg gehad en de uitkomsten voorgelegd aan de Raad van State. Wij vinden dat er nog teveel interpretatieruimte zit in 'en omgeving'. In de Glastuinbouwvisie van de provincie is Aardbeiweg niet aangemerkt als een vestigingsgebied. Dus nieuwe bedrijven kunnen er niet gesticht worden; WBdP vindt dat hier alleen plaats is voor eventuele wijkers uit de natuurontwikkelingsgebieden in Helenaveen.

• Aan de Zinkskeslaan, een gebied in Helenaveen aan drie zijden omgeven door Peelgebieden en midden in (de flank van) de Verheven Peel liggen enkele glastuinbouwbedrijven. Een tuinder in dit gebied overlegde met ons over zijn bouwplannen en kreeg na uitvoerig intern beraad onze zegen voor een uitbreiding tot 2,5 hectare. Dat was meer dan

in het glastuinbouwconvenant (gesloten tussen WBdP en de Tuinbouwbelangenvereniging) was bepaald. Maar we wilden onze goede wil laten zien omdat we in Helenaveen goed samenwerkten bij de sanering van de glastuinbouw aan de Soemeersingel.

Tot onze verbazing werd echter -zonder verder overleg met ons- een bouwplan ingediend van ongeveer 3 hectare! Toen restte ons niets anders dan bezwaar indienen. In de 'Visie Glastuinbouw' van de provincie Noord-Brabant is de Zinkskeslaan aangegeven als een gebied met een aparte status. De visie zegt hierover: "deze gebieden verdienen een oplossing op maat en vallen als zodanig niet onder doorgroeigebieden. Voorwaarden vanuit water, natuur, en milieu vragen bijzondere aandacht. Afhankelijk van de situatie ter plekke wordt lokaal invulling gegeven aan de mate van groei van glastuinbouwbedrijven. Verplaatsing en of sanering zullen veelal onderdeel van de plannen uitmaken". Ondanks het feit dat met ons niet is overlegd schijnt de provincie nu toch de gevraagde uitbreiding te willen toestaan. Wij zijn graag bereid tot overleg maar vinden dat de gevolgde werkwijze duidelijk afbreuk doet aan het groene poldermodel in de Peelvenen.

- De werkgroep heeft ingestemd met het verplaatsen van een kas aan de Centurioweg, in het natuurontwikkelingsgebied, naar de Koolweg. Die nieuwe lokatie ligt ook dicht bij de Peel, maar buiten de EHS. Op die plek heeft de kas geen invloed op de waterhuishouding van de Mariapeel. Een voorwaarde is dat de kas aan de Centurioweg wordt afgebroken en het bouwblok in het bestemmingsplan verval.

Nederweert

De gemeente stelde een nieuw bestemmingsplan buitengebied vast met enkele wijzigingen n.a.v. onze zienswijze. Inmiddels is het plan goedgekeurd door GS, die veel van onze bedenkingen honoreerde, onder meer door een slechte regeling voor teeltondersteunende voorzieningen (tunnelkassen en dergelijke) te schrappen en een natuurkampeerterrein bij Mijl op Zeven af te wijzen. Een punt waar we ons tegen blijven verzetten is de verdere intensivering rond het Sarsven, waar onlangs een hele reeks drainages werd uitgevoerd. We vinden het op zich nuttig als het bestemmingsplan b.v. draineren vergunningplichtig stelt, maar eigenlijk loop je dan achter de feiten aan. Beter zou het zijn, het gebruik van grond voor intensieve bedrijfstakken zoals de sierteelt vergunningplichtig te stellen. Het is immers vaak juist dat soort gebruik dat zoveel cultuurtechnische aanpassingen vraagt.

Helden

De gemeente Helden bracht een glastuinbouwvisie uit. Het beste nieuws daaruit is dat men, gelet op onder meer de Verheven Peel visie, besloot om géén projectvestiging te ontwikkelen aan de Kieviet, een glastuinbouwgebied aan de zuidzijde van de Marisberg. Wel wil men toelaten dat tuinders er op individuele basis enkele bedrijven beginnen of uitbouwen. Dat lijkt nauwelijks tegen te houden. De gemeente, die er veel grond bezit, beloofde dat daarbij de open ruimten worden ontzien.

Heythuysen

De Arrondissementsrechtbank in Roermond gaf een beetje ruimte aan de natuurbelangen in de kwestie rond het in afwijking van het bestemmingsplan ontstane tuindersbedrijf met zijn tunnelkassen en uitgestrekte containervelden bij het natuurgebied de Grootte Moost. WBdP had bezwaar gemaakt tegen de weigering van de gemeente om het bestemmingsplan te handhaven. De gemeente vond dat niet nodig omdat 'het voornemen bestaat de situatie te legaliseren'. Op zich bleek dat gezien de jurisprudentie niet voldoende reden. De gemeente behoorde zonder meer te beslissen op ons verzoek en was in beginsel wel degelijk gehouden aan handhaving van het bestemmingsplan! Aan de tunnelkassen hoefde de gemeente niets te doen, maar de containervelden blijken, anders dan de gemeente vond, wel degelijk strijdig met het oude bestemmingsplan. Echt veel wonnen wij (en de natuur) hiermee helaas niet, want de overheid blijft zoeken naar manieren om zo'n situatie te legaliseren. De provincie legt zich in grote lijnen bij de voldoende feiten neer, al wordt wel kritiek geuit en wordt de bouwkegel wat verkleind.

Meijel

Het bestemmingsplan van Meijel is een lange lijdensweg. Het door de gemeenteraad in 1980 vastgestelde plan werd door de Kroon op hoofddelen vernietigd. Hetzelfde gebeurde met de verplichte reparatieherziening van 1986. Ook de totaal nieuwe opzet van 1992 kon op vele punten de toets der kritiek niet doorstaan. Steeds gaf de Raad van State aan dat er onvoldoende voorschriften waren opgenomen ter voorkoming van massaliteit van de gebouwen en ter bescherming van de natuurwaarden. Met name aan de bevoegdheden van het college van B&W om kavels te vergroten en nieuwvestiging van agrarische bedrijven mogelijk te maken werd elke keer goedkeuring onthouden.

In 1999 werd, mede onder invloed van de nieuwe burgemeester, de totstandkoming van

de reparatieherziening gelukkig anders aangepakt. In een brede klankbordgroep met vertegenwoordigers van de landbouw, recreatie en natuur werden alle hoofdlijnen vooraf doorgesproken. Resultaat hiervan is dat de vorige Kroonuitspraak deels (helaas niet helemaal!) is verwerkt:

- Er komt een concentratiegebied. Daar kan de landbouw vrijwel onbeperkt zijn gang gaan.
- Voor de bouwkegels wordt het principe van bouwkegel-op-maat gehanteerd. Alleen volwaardige bedrijven waarbij de continuïteit is gewaarborgd krijgen bij voorbaat ruimte voor uitbreiding, andere niet of nauwelijks.
- Afbraak van vrijgekomen agrarische bebouwing wordt bevorderd.
- Geen nieuwvestiging in open gebieden.
- Er komt een buffer langs de ecologische verbindingszone bij de kanalen.
- Het gebied de Witdonk nabij de Waterbloem wordt deels natuurontwikkelingsgebied en deels landgoed.
- De regelgeving voor weidevogels en dassen is vervallen. We proberen door middel van een convenant tussen alle betrokken partijen de leefwereld van weidevogels en dassen te verbeteren.
- Het gebruik van teeltondersteunende voorzieningen (tunnelkassen en afdekfolie) is helaas onvoldoende geregeld.

Het grote twistpunt blijft de wijzigingsbevoegdheden voor nieuwvestiging en uitbreiding van agrarische bouwblokken. Ondanks het feit dat de Kroon ze al 3 keer heeft geschrapt worden ze toch weer opgenomen. De Werkgroep heeft in de klankbordgroep een vergaand compromisvoorstel ingediend; we zijn niet tegen alle wijzigingsbevoegdheden, we zullen ons beperken tot de gebieden met natuur- en/of landschappelijke waarden. Over dit compromis is intensief overlegd met het bestuur van de LLTB en we verdedigden het op een extra ledenvergadering van de LLTB. Zonder resultaat!

WBdP vindt niet dat er geen bouwkegel meer vergroot mag worden, maar als dat gebeurt moet het met een procedure waarbij een zorgvuldige afweging gemaakt wordt. En dat is niet via een wijzigingsbevoegdheid van het college van B&W, maar via een bestemmingsplanherziening. Ook de gemeenteraad ging niet in op ons compromisvoorstel.

WBdP zal het bezwaar tegen het opnemen van de wijzigingsbevoegdheden doorzetten overeenkomstig het compromisvoorstel. Wij zijn van mening dat wij ons bijzonder constructief opgesteld hebben. Jammer, dat we desondanks niet tot overeenstemming zijn gekomen.

HOOGDONK

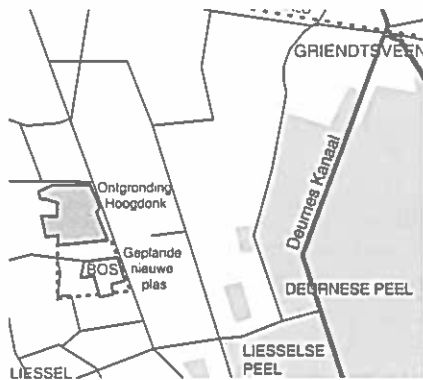
Nabij Liessel wint kalkzandsteenfabriek Hoogdonk sinds 1954 zand. Daardoor is een plas ontstaan van 25 ha. De fabriek is nu aan het eind van haar concessie. Om het bedrijf te kunnen voortzetten is een nieuwe vergunning gevraagd voor nog eens 25 ha. Deze nieuwe uitbreiding ligt op slechts 1000 meter van de Peel. Omdat de plas lager ligt dan de Peel is er een grondwaterstroming van Peel naar plas. Dat water neemt de plaats in van gewonnen zand en verdwijnt door verdamping en overstort. De Werkgroep vreest daarom voor een daling van de grondwaterstand onder de Peel.

Reeds begin jaren '90 heeft Hoogdonk hydrologische studies laten doen naar de gevolgen van de door hen gewenste uitbreiding. Terwijl een eerste onderzoek invloed op de Peel liet zien, zou er volgens een tweede onderzoek geen nadelige invloed zijn op de grondwaterstand van de Peel. De Werkgroep constateerde echter tekortkomingen in beide onderzoeken. De Werkgroep vreest daarom wél voor een negatieve invloed en bracht die vrees bij verschillende procedures naar voren. Vanaf begin 1997 hebben we ons intensief in de hydrologie van het gebied verdiept. Daarbij schakelden we tot twee maal toe adviesbureau Oranjewoud in. Hun mening over de in opdracht van Hoogdonk verrichte onderzoeken was: "Op grond van de beschikbare gegevens is nauwelijks na te gaan hoe groot de hydrologische effecten zullen zijn".

Aanvullend veldonderzoek

In het 2e onderzoek uit begin jaren '90 werd er -zonder goede gronden- van uit gegaan dat zich tussen plas en Peel een soort ondergrondse damwand bevindt met dezelfde 'waterdichtheid' als de Peelrandbreuk. De uitspraak 'geen invloed op de Peel' was vooral daarop gebaseerd.

Aangezien onze kritiek op dit hoogstwaarschijnlijk onjuiste uitgangspunt geen resultaat had, besloten we het al dan niet aanwezig zijn van deze 'weerstandbiedende zone' zelf te onderzoeken. Dwars over de veronderstelde weerstand lieten we daarom een rij peilbuizen plaatsen. Bij aanwezigheid van de weerstand zou het van de Peel afstromende grondwater tegen die weerstand moeten opstuwten. Onze peilbuizen lieten echter geen opstuwing zien.

De procedures

In voorgaande jaren had GS reeds een ontgrondingsvergunning verleend, terwijl LNV vond dat GS de vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet terecht had verleend. In 1999 werden de bezwaren van WBdP tegen deze beide vergunningen behandeld. Ons hydrologisch inzicht was intussen aanzienlijk verdiept en we beschikten nu over rapporten van Oranjewoud en het eigen veldonderzoek. Gezien de complexiteit van de materie verzochten we het Bureau Advisering Bestuursrechtspraak in te schakelen. De Raad van State ging daar helaas niet op in.

Beide procedures hebben we verloren. De uitspraken van de RvS behandelden onze argumenten niet inhoudelijk. Uit zowel het verweerschrift van LNV als uit de uitspraak van de RvS zou af te leiden zijn dat we met onze hydrologische onderzoeken en nieuwe inzichten te laat waren. De redenering lijkt te zijn dat op het moment waarop de vergunning verleend werd, blind gevaren mocht worden op het toen bestaande onderzoek van 'deskundigen' en dat de vergunningen daarom terecht (d.w.z. volgens de regels) waren verleend. In dergelijke procedures lijkt het niet meer te gaan om de zaak zelf, maar om het gelijk van de instanties die de vergunning hebben verleend. Of de Peel wel of niet schade lijdt lijkt niet van belang.

Bij WBdP is de vrees dat de uitbreiding schadelijk is voor de Peel echter zeker niet weggenomen. We zetten ons onderzoek daarom voort, tot volkomen duidelijk is of de plas wel of niet schadelijk is voor de Peel. Aan de hand van oude peilbuisgegevens willen we nagaan of de bestaande plas de omgeving heeft beïnvloed. Als dat het geval was, dan zal de uitbreiding dat ook doen.

Bovendien zorgen we er, liefst in samenwerking met SBB en/of de provincie, voor dat er een bruikbare rij peilbuizen komt tussen de nieuwe plas en de Peel. Daarmee kan de ontwikkeling worden gevolgd. Worden er negatieve invloeden op de Peel waargenomen, dan kunnen we, overeenkomstig de verleende Ontgrondingsvergunning, om maatregelen vragen.

PEELWERK

Sinds 1980 houdt Werkgroep Behoud de Peel zich ook bezig met het praktisch beheerswerk in de Peel. We doen dat met grote of kleine groepen vrijwilligers in de wintermaanden van september tot aan het begin van de broedtijd (maart). Wie wil meewerken, kan zich opgeven als vrijwilliger; voor groepen kunnen speciale werkdagen worden georganiseerd. Aanvankelijk werkten we voor de gemeente Deurne en alleen in de Deurnese Peel. Sinds de gemeente in 1994 de Deurnese Peel verkocht, is SBB onze opdrachtgever. Aan dit landschapsbeheer werden in 1999 in totaal zo'n 636 uur werk besteed. Daarbij komen nog het eens per maand opnemen van de waterstanden en 120 uur aan controles en afval rapen.

Een heel belangrijk deel van het werk is het in stand houden en verbeteren van het systeem van dammen en dammetjes, die het water zoveel mogelijk in de Peel moeten houden. Als de Peel straks voldoende nat is, moet ze het grotendeels zonder beheerswerk redden. Op drogere plaatsen is het voorlopig nog wenselijk de openheid van het landschap in stand te houden door berken te kappen.

De laatste jaren deden we dat vooral in het centrale deel van de Deurnese Peel, zodat ter weerszijden van het zandpad 'verlengde Eikenlaan' grote open ruimten zijn ontstaan. Langs dit pad is echter nog veel houtgewas aanwezig, zodat de vogels op de vlakten geen last hebben van de wandelaars over dit pad. De scholengidsen van het IVN, die hier veel excursies houden, hebben geholpen wat doorkijkjes en vergezichten open te maken zodat de schoolkinderen en andere bezoekers een betere indruk kunnen krijgen van het oorspronkelijke Peellandschap.

Een ander werkterrein vormen de bloemrijke graslanden van het Molentje bij Neerkant, die worden gehooïd en beweïd. Staatsbosbeheer wil meer nadruk leggen op het hooilandbeheer. De belangen van de weidevogels worden daarbij natuurlijk niet uit het oog verloren. Vanwege deze reorganisatie van het beheer heeft de Werkgroep nu van SBB twee hooilandperceeltjes aan de provinciegrens 'geadopteerd'. Met medewerking van het Meijelse IVN is hier begonnen met een planteninventarisatie. Aan de hand daarvan is de veranderingen in de vegetatie mooi te volgen. Zo kunnen we zien of het beheer het gewenste effect sorteert.

99 SOORTEN VOOR EEN 100-JARIGE IN '99

Op 2 en 3 oktober 1999 organiseerde Vogelwerkgroep 'De Peel' in samenwerking met Staatsbosbeheer een "100 soorten weekend". In dat weekend trachtte de Vogelwerkgroep in het natuurreservaat De Groote Peel 100 verschillende vogelsoorten waar te nemen, dit om daarmee de viering van het 100-jarig bestaan van Staatsbosbeheer luister bij te zetten. Het waarnemen van 100 soorten in één weekend was niet alleen een uitdaging voor de twintig deelnemende vogelaars; het was ook bedoeld om te laten zien hoe belangrijk de Groote Peel kan zijn. Er zijn niet zo veel gebieden van zo'n 1400 hectaren waar op één moment 100 of meer vogelsoorten gebruik van maken.

Uiteraard werden alle verschillende biotopen van de Groote Peel bezocht, maar er werd ook speciaal op overvliegende vogels gelet. De uitdaging werd extra bemoeilijkt door de slechte weersomstandigheden. Harde noordwestenwind met herhaaldelijk stevige regenbuien speelde iedereen parten.

Een keur aan soorten

Een twintigtal volhardende waarnemers doorkruiste twee dagen lang alle terreingedeelten van de Groote Peel, maar helaas bleef de teller zondagavond op 99 soorten staan.

De kerkuil die meestal in de grote schuur bij het Bezoekerscentrum zit, liet zich die avond niet zien, zodat de 100 net niet gehaald werd. Maar de lijst van waargenomen soorten bewijst toch dat de Groote Peel van bijzonder groot belang voor vogels is. De grote diversiteit aan landschapstypen maakt het gebied aantrekkelijk voor soorten van diverse pluimage. Naast tal van moeras- en watervogels is er ook plaats voor bewoners van droge naaldbossen en struikheidevelden.

Op de lijst van 99 soorten prijken naast de 'gewone soorten' ook tal van soorten

die vanwege de waarnemingsdatum, aantal of verspreiding bijzonder zijn. In de waterrijke delen van de Groote Peel werd naast Fuut en Dodaars ook nog een late Geoorde Fuut aangetroffen. Het aantal van zeven eendensoorten mag normaal voor deze tijd genoemd worden. De waarneming van vier Zomertalingen behoort tot de leukste.

Opvallend rijk vertegenwoordigd waren de roofvogels met 10 soorten. Naast de meer algemene en te verwachten soorten zoals Bruine Kiekendief, Havik, Buizerd, Sperwer en Torenvalk, waren er ook enkele krenten in de pap. Een zeldzame én zeldzaam mooie juveniele Grauwe Kiekendief liet zich het gehele weekend fraai bekijken. De waarneming van een Slechtvalk en een pleisterend Smelleken mochten er eveneens zijn.

De waarneming van een Steenuil leverde dubbel geluk op. Geluk voor de waarnemer in kwestie: de Steenuil wordt maar zelden in het reservaat gezien. Geluk bij een ongeluk ook voor de vogel zelf. Het exemplaar kon als eerste soort in de schemer van zaterdagochtend worden ontdekt omdat de uil het gebied uitvliegend pardoos tegen de auto van de waarnemer aan vloog. Gelukkig was het contact slechts vluchtig, want de Steenuil vloog gewoon verder.

Zangvogels, waaronder vele doortrekkers, waren talrijk. Het bleek zeer de moeite waard om intensief kleine bosjes en (braam)struweel af te zoeken op zangvogels. Al deze vogels gebruiken de Groote Peel om uit te rusten op hun lange trektocht die vaak tot diep in Afrika voert. De harde wind was daarbij voor de waarnemers een 'voordeel'. Vogels breken dan tijdelijk hun tocht af om even op adem te komen en betere weersomstandigheden af te wachten. Door geduldig elk in het struikgewas bewegend verenbolletje te observeren en op naam te brengen, werden heel wat bijzondere soorten aan de lijst toegevoegd.

De waarnemingen van één Fitis en maar liefst tien Paapjes mag ronduit laat worden genoemd. Het Vuurgoudhaantje, waarvan één exemplaar werd gezien, is altijd een zeer schaarse soort in de Groote Peel. Diverse Tjiftjaffen, Zwartkoppen, Gekraagde Roodstaarten, Putters en Goudvinken maakten het zoeken aangenam tussen alle andere 'normale', maar niet minder mooie soorten. Opvallend talrijk voor deze tijd van het jaar waren

Paapje

de vele tientallen Oeverzwaluwen die boven de plassen op zoek waren naar insecten. Een soort die het wat betreft talrijkheid liet afweten was de Veldleeuwerik. Doorgaans worden die in deze tijd met vele honderden gezien; in dit weekend werd slechts één groepje van twaalf exemplaren gevonden.

De waarneming van een Grote Kruisbek was de zeldzaamste soort van het hele weekend. De soort, bewoner van de hoge Noord-Europese naaldbossen, daalt slecht sporadisch af naar het zuiden.

Uiteraard is het onmogelijk om in één weekend alle aanwezige soorten te ontdekken. Toch zijn er enkele soorten waarvan vrijwel zeker de aanwezigheid verwacht mag worden, maar die zich, ondanks de speciale zoektochten, toch niet lieten zien. De Ransuil en Kleine Bonte Specht zijn daar goede voorbeelden van. Daarnaast werd tevergeefs uitgekeken naar de enkele Zilvermeeuw die meestal wel over vliegt.

Dat het in de Groote Peel een komen en gaan van soorten is, bewezen vogelaars in de twee weken daarna. Op 9 en 16 oktober werden Grote Zilverreiger, Velduil, Rietgans, Kolgans, Smient, Zilvermeeuw, Ijsvogel, Kleine Karekiet en Beflijster in de Groote Peel waargenomen.

Wanneer in de Groote Peel het gehele jaar intensief naar vogels wordt gekeken is het mogelijk minimaal 200 soorten waar te nemen. Een bijzonder hoog aantal voor een gebied van deze omvang.

Eén weekend met 99 soorten is dan ook slechts een momentopname, maar wel een die aangeeft dat bescherming van onze Peelgebieden van groot belang is. Het is gedurende het gehele jaar een veilige verblijfplaats voor zeer veel vogels.

Steenuil: 'geluksvogel'.

Hoe werkt onze Werkgroep?

Werkgroep Behoud de Peel is een onafhankelijke stichting, die zich als doel gesteld heeft: het behoud en herstel van het Peelgebied als een hoogveen(achtig) landschap met de daaraan verbonden historische waarden en natuurkwaliteiten.

Ooit besloeg dit hoogveengebied van de Peel een enorme oppervlakte in het grensgebied van Brabant en Limburg. Ons werkterrein bestaat nu uit de tien gemeenten waarin nog Peelrestanten liggen of die daaraan grenzen: Asten, Gemert/Bakel, Deurne, Helden, Heythuysen, Horst, Meijel, Nederweert, Sevenum en Venray.

Bij de oprichting in 1978 werd alles in het werk gesteld om verdere afgraving en ontginning van de Peel te voorkomen. Pas toen deze gevaren waren afgewend, kon meer aandacht worden besteed aan beheerswerk in de Peel en aan bestrijding van allerlei bedreigingen van buitenaf, zoals ontwatering en ammoniakuitstoot.

Nog steeds moeten we veel tijd besteden aan het afwenden van deze gevaren en aan allerlei vormen van voorlichting. Maar de meeste energie steken we momenteel in samenwerking met andere belanghebbenden om te komen tot maatregelen en plannen die leiden tot een zodanige inrichting van de Peelreservaten, dat ze uiteindelijk minder kwetsbaar worden voor bedreigingen van buitenaf. Een voorbeeld van zo'n plan is dat voor de Verheven Peel.

Voor het uitdragen van ideeën en voor het uitvoeren van natuurbeschermingswerk in en rond de Peel ontvangt Werkgroep Behoud de Peel belangrijke steun van de Stichting DOEN! van de Nationale Postcode Loterij

Pure luxe?

Van het eertijds zo uitgestrekte woeste hoogveengebied op de grens van Brabant en Limburg resteren nog enkele duizenden hectaren. Het bekendste Peelreservaat is de Groote Peel onder Ospel en Asten. Andere Peelrestanten zijn meer versnipperd. Dat is ook het geval met de Deurnese- en Mariapeel en een aantal kleinere Peelrestanten daar omheen.

Om deze reservaten beter te beschermen, lanceerde de Werkgroep in 1992 voor dit gebied het plan De Verheven Peel. Kern daarvan is de bestaande Peelreservaten met de omliggende landbouwgronden om te vormen tot een 6000 ha groot, weinig kwetsbaar natuureservaat, met in het centrum een 'wildernisgebied'. In zo'n uitgestrekt reservaat is het mogelijk de oorspronkelijke natte, voedselarme omstandigheden weer te herstellen die nodig zijn voor hoogveenvorming.

Het is niet gemakkelijk om in dit overvolle land gronden 'terug te geven aan de natuur'. Maar zoals ook in dit jaarverslag te lezen is, gaat het snel de goede kant op met de Verheven Peel. Het heeft ons heel wat moeite gekost, maar nu wordt het streven naar een groot, weinig kwetsbaar Peelreservaat ook daadkrachtig gesteund door de overheid. Er zijn allerlei processen in gang gezet die leiden tot vergroting van de bestaande natuurgebieden en tot herstel van een stabiele, hoge grondwaterstand.

Dat is heel verheugend. Maar wie de ontwikkelingen in de Peelstreek overziet, stelt vast dat de vergroting van natuurgebieden ver achterblijft bij de uitbreiding van economische activiteiten. De bedrijventerreinen bijvoorbeeld van Venlo en Helmond en van Pealgemeenten als Venray, Horst, Sevenum, Panningen, Meijel en Deurne zijn de laatste jaren schrikbarend sterk gegroeid. Zulke ontwikkelingen maken duidelijk dat het streven naar meer natuur geen luxe is en dat het hoge moet prioriteit hebben. Werkgroep Behoud de Peel zal zich er de komende jaren extra voor inspannen, namens iedereen die de Peelregio ook in de volgende eeuw leefbaar wil houden.

WERKGROEP BEHOUD DE PEEL - MOLENBAAN 29 - 5768 RT MEIJEL - tel 077- 466151